काशी मथुरा पंढरपूर
शिर्डी हेची पवित्र नगर
जे कोणी जाई साई मंदीरी
उभा पाठीशी सद्गुरु साई ।। १ ।।

जैसा भाव तैसे साई
जे जे इच्छिल ते ते देई
कृपा दृष्टीने साई पाही
पूर्ण श्रद्धा हो तयावरी ठेवी
मुक्ति देईल सद्गुरु साई ।। २ ।।

जशी कृपा श्री साईबाबांची माझ्यावर झाली तशीच कृपा तुमच्यावरही होवो ही प्रभू चरणी प्रार्थना.

"साई! साई! मुखी म्हणू या"

साई! साई! मुखी म्हणू या
जगीचा हा भवसागर तरू या ।।धृ ।।

हत कमळाच्या सिंहासनी
मूर्ती शोभे लोचनी
तन्मयतेने सेवा करूनी
साईदत्त स्मरू या ।।१ ।।

निराकार तो पालनकर्ता
नाना रूपे नटवी जगता
मोहापासून दूर राहूनी
श्रीगुरू चिंतन करू या ।।

गुरूसेवेचा धर्म जाणुनी
पुनीत कर्म हा जगी मानुनी
मोक्ष प्रदितचे मर्म जाणूनी
गुरूसेवेचा नित करू या ।। ३ ।।

-राधाकृष्ण गुप्ता 'चेतन'
पाटकरवाडा, भगतसिंग पथ
डोंबिवली (पूर्व) जि.थाने
४२१२०१

'साईराम'

— श्री. अरविंद बारटक्के
१३५ शुक्रवार पेठ, पुणे: ४११ ००२.

'राज्य असावे तर ते प्रभू रामचंद्रासारखे' किंवा 'रामराज्य' असे राज्याच्या एकूण व्यवस्थेबद्दल, सुबत्ता शांतीविषयी म्हटले जाते. रामाचे राज्य जसे होते तसे ते असावे अशी सर्वांचीच इच्छा असते. सुखी समाधानी प्रजा, सर्वकडे शांती, धैर्य, सुबत्ता, आबालवृद्ध, स्त्री परुष, मुके प्राणी, संपत्ती या सर्वांच्या रक्षणाची हमी म्हणजेच ते रामराज्य.

अशा रामराज्याचा अधिपती म्हणजे प्रभू रामचंद्र. पुरुषोत्तम राम. नरोत्तम श्रीराम. कुलसंपन्न, गुणसंपन्न, आदर्शाचा अधिपती, आबालवृद्धांच्या मनाचा राजा. प्रभू रामचंद्रांचा जन्मोत्सव म्हणजे भक्तांच्या आनंदाची पर्वणी. आनंदाचे कारंजे उडत रहाते. सौख्याचे मेघ बरसत राहतात. तृप्तीचे दवबिंदू पुलकित करतात. मनाचे पक्षी उंच भराऱ्या घेतात आणि श्रीरामाच्या जन्मोत्सवाच्या सोहळ्याने सारेच हर्षित होतात.

असा महिमा या राम जन्मोत्सवाचा. तो उत्सव साईबाबांनीही शिरडीत सूरू केला. कारण हा उत्सव सुरू करणे म्हणजे प्रभू रामचंद्राचा आदर्श जनमनासमोर ठेवणे होते. रामराज्याच्या कल्पनेचे स्वागत करणे होते. रामचंद्रांनी जसा पराक्रमाचा, स्वकर्तृत्वाचा, सुआचरणाचा, सदाचारीतेचा, गुणसंपन्नतेचा वारसा लोकांच्यापुढे ठेवणे व त्यांच्यामुळे लोकांना जशी प्रेरणा, स्फूर्ती मिळाली तद्वतच ती आपणा भारतवासीयांना मिळावी हाच हेतू तर श्री साईबाबांना अभिप्रेत नसेल? नाहीतर आपल्या हिंदू धर्मात तेहतीस कोटींची देवांची संख्या सांगितली जाते पण त्यातून प्रभू रामचंद्रांचाच जन्मोत्सव साईबाबांनी चालू करावा हे लक्षणीय आहे.

रामनामाविषयी सुद्धा अनेक गोष्टी सांगितल्या जातात. याचा महिमा अगाध आहे. रामनामाचा जप अत्यंत प्रभावी असतो असे सांगितले जाते. साईभक्तांना आपल्या साईनामाविषयी असेच वाटते. साईनाम जप सुद्धा असाच प्रभावी वाटतो, आणि म्हणूनच साईच्या नावापुढे 'राम' जोडून 'साई राम' हाच जप काही वेळेस प्रचलित दिसतो. साई आणि राम यांच्या एकात्मतेचे हे प्रतिकच म्हणावे लागेल.

सावळ्या श्री रामाचे दर्शन मनोहारी असते. मनाला सर्व क्लेशांपासून दूर करते. साईबाबांच्या मूर्तीकडे पाहिल्यानंतर सुद्धा असेच प्रत्यंतर येते. ते सुंदर रुप, चेहऱ्यावरचा तो भाव, तेजस्वी बोलके डोळे सारेच मोहून टाकते. त्या तेजोमय मूर्तीकडे सतत पहातच रहावे. देहभान हरपून जावे. या नश्वर जगाची जाणीवच न रहावी व तनमन साईमय होवून जावे असे वाटते.

साई दर्शन सोहळा अतीव सुख देणारा आहे. शिरडीला यताना मन उत्सुक असते. साई दर्शनाने ते भावूक बनते. आनंदाचे भरते येवून डोळे, हृदय दाटून येतात, आणि शिरडीहून परतताना काहीतरी हरवल्याची हुरहूर अस्वस्थ करते. कारण साई दर्शन कितीदा झाले तरी मनाची, लोचनांची तृप्ती ही कधीच होत नाही. मन शिरडीतच असते. नश्वर

शरीराला शाश्वत जगतातील कर्मकृत्यांना सामोरे जाण्यासाठी परतावे लागते.

हे साईरामा, तुझा आमच्यावर असाच कृपार्शिवाद असू द्यावा. साऱ्या भारतीयांना अभिप्रेत असलेले रामराज्य या भरतखंडात नांदावे आणि तूच सुरू केलेला राम जन्मोत्सव सार्थकी लागावा हीच इच्छा मनी धरून साईला लक्ष लक्ष अभिवादन!

श्री साईराम म्हणजे प्रभू रामचंद्रच

— सौ. उषा अधिकारी,
सावित्री सदन, बंदर रोड, रत्नागिरी

श्रीबाबा देहधारी होते तेव्हाच शिरडीत रामजन्माचा उत्सव सुरू झाला. श्रीबाबांचे एक भक्त कृष्ण जागेश्वर भीष्म ह्यांच्या मनात श्रीरामजन्म उत्सव सुरू करावा ही कल्पना सुचली. श्रीबाबांच्या विविध लीला ऐकून व प्रत्यक्ष डोळ्याने पाहून श्रीबाबा हे प्रत्यक्ष रामच आहेत तेव्हा श्रीरामाचा म्हणजेच आपल्या साईरामाचा जन्मोत्सव आपण साजरा करू या असं ते श्री. काका महाजनींना म्हणाले. त्यांना बुवांची कल्पना फार आवडली. कारण त्यांच्या दृष्टीने श्रीबाबा म्हणजेच प्रभूराम होते. पण ही कल्पना प्रत्यक्षात कशी येणार? ही गोष्ट श्री साईरामांच्या कानावर कोण घालणार अशा विवंचनेत दोघेही असताना श्री साईरामानीच त्यांना अनेक प्रश्न विचारून त्यांचे मनोगत जाणून घेतले व अक्ष देऊन रामजन्मोत्सव सुरू झाला आहे तो आजतागायत मोठ्या वैभवात हजारो भक्तांच्या डोळ्यांचे पारणे फिटेल इतक्या उत्तम तऱ्हेने साजरा होत आहे. श्रीरामाची लाडकी लेकरे अडीअडचणींचा विचार न करता श्री साईरामावर भार टाकून शिरडी क्षेत्राकडे धावत आहेत, तृप्त होत आहेत आणि हे कौतुक श्रीसाईराम मोठ्या कौतुकाने पहात आहेत.

अयोध्या नगरीत कौसल्या राणीच्या पोटी श्रीविष्णू श्रीराम रूपात अवतरले आणि शिरडीत श्रीसाईराम बालसाधूच्या रूपात प्रकटले. श्रीरामाने वसिष्ठ मुनीना गुरू करून सर्व शिक्षण घेतले. श्रीसाईरामांनी आपल्या गुरूने आपणांस सांभाळले, कासवीच्या अमृतमय दृष्टीने पाळले आणि सर्व तऱ्हेचे शिक्षण दिले अशी स्वमुखाने कबुली दिली आहे. आपले श्रीसाईराम प्रभू रामचंद्राप्रमाणे अवतारी पुरुष होते, अजातनुबाहू होते, देखणे होते, अंतर्ज्ञानी होते. ज्याच्या मनात प्रभू रामचंद्राविषयी तीव्र भक्ती निर्व्याज प्रेम असे त्याला ते त्या रूपात दर्शन देऊन त्यांची मनःकामना पूर्ण करीत. मद्रासकडील एक स्त्री रामभक्त होती. तिची तीव्र भक्ती असल्याने तिला रामप्रभूचे मनोहारी दर्शन वारंवार होई. ती रामाची भजने तन्मय होऊन म्हणे. पुढे तिला तिच्या पतीप्रमाणेच द्रव्य लोभ निर्माण झाला इतका की तिला सतत होणाऱ्या रामदर्शनाला ती मुकली जेथे लोभला वास। तेथे कसा रामाचा निवास'' अशी स्थिती झाली ती अज्ञानी असल्याने तिची चूक तिला कळली नाही. पण ती कळण्याची वेळ जवळ येऊन ठेपली होती. शिरडी क्षेत्र म्हणून

गरजू लागले. श्रीसाईरामांच्या कीर्तीचा परिमल दशदिशांना दरवळू लागला. अपरंपार यात्रा भरू लागल्या. श्रीसाई प्रती राम आहेत ते सढळ हस्ते पैसे वाटतात हे ऐकून मद्रासी मंडळी शिरडीत आली. ही मंडळी केवळ पैशाच्या लोभाने आली आहेत हे साईरामांनी आधीच अंतर्ज्ञानाने जाणले होते. त्यांच्या लोभाला खतपाणी न घालता तो समूळ नष्ट करण्यासाठी तर श्रीराईरामांनी त्यांना आपल्या पायी खेचून आणलेले. त्यामुळे ती स्त्री आपल्या निसर्गदत्त कोमल आवाजाने राम भजने आळवू लागली की श्री साईराम रंगून जात, प्रसन्न होत पण त्यांनी त्या कुटुंबाला पेढा बर्फी किंवा चवली पावलीच्या नाण्याशिवाय काहीही दिले नाही. इतरांना पैसे देणारे बाबा आपल्या बाबतीत कृपण का हे त्या बाईने ओळखले. तिथे आल्यापासूनच तिचे विचार पालटले होते. श्रीसाईरामांकडे पाहून तिला प्रेमाचा गहिवर येई आणि ती रामभजने अधिकाधिक तन्मय होऊन गाई. तिच्यातला लोभ नाहीसा झाला आहे, ती रामाशी तद्रुप झाली आहे हे पाहून श्रीसाईरामांनी तिच्यावर पूर्ण अनुग्रह करून तिला कोदंडधारी प्रभू रामचंद्राच्या रूपात दर्शन दिले — हे दर्शन झाले मात्र. ती देहभान विसरली. तिच्या अंगावर भक्तीप्रेमाचे रोमांच उठले, डोळ्यातून घळाघळा आनंदाश्रु वाहू लागले. मधेच ती आनंदाने टाळ्या वाजवू लागली. हे सगळे दृश्य श्रीसाईराम आपल्या परम कृपाळू नजरेने पहात होते. हा प्रकार काय आहे ते लोकांना समजेना पण जेव्हां तिच्या आनंदाचे, भावविवश स्थितीचे कारण लोकांना समजले तेव्हां श्रीसाईरामाच्या अलौकिकतेची त्यांना प्रचिती पटली. इतक्यावरच थांबले नाही तर तिच्या पतीचाही लोभ गेलेला पाहून श्रीसाईरामांनी त्याला रामदासांच्या रूपात दर्शन देऊन कृतार्थ केले. या मंडळींना पैसा मिळाला नाही पण जी मनःशांती झाली त्याला तोड नाही.

असेच एक रामोपासक डॉक्टर केवळ मित्राच्या आग्रहाला बळी पडून शिरडीत आले. येतेवेळी त्यांनी मित्रास बजावले होते की त्या शिरडीतल्या फकीराला मी मुळीच नमस्कार करणार नाही, श्रीसाईरामांची योग्यता जाणणाऱ्या त्या मित्राने ही अट लगेच मान्य केली. दोघे शिरडीत आले. डॉक्टरनी आपल्या श्रीसाईरामांना पाहिले मात्र आपण डॉक्टर आहोत, आपल्या अंगावर संबंध विलायती पोशाख आहे. पायात बूट आहेत हे ते विसरले आणि धुळीतच त्यांनी श्रीसाईरामांना साष्टांग नमस्कार घातला. मित्राला आश्चर्य वाटले तेव्हा डॉक्टर म्हणाले, " अरे असा बघतोस काय! माझ्यापुढे तुझा फकीर नाही तर प्रत्यक्ष राम आहेत राम. तो अयोध्यावासी होता— हे शिरडीवासी.

श्रीसाई सच्चरितकार श्री. गोविंद र. दाभोलकर यांचेवर श्रीसाईरामांचा पूर्ण अनुग्रह होताच त्यांचे मन आनंदाने नाचू लागले. या आनंदाच्या भरात आपण रामनामाचे अखंड आवर्तन करावे हा शुभविचार त्यांचे मनात आला. ज्याने हा विचार त्यांच्या मनात निर्माण केला त्याला पुष्टि देण्यासाठीच औरंगाबादकर नावाच्या भक्ताच्या तोंडून पहाटेच्या वेळी रामाचे भजनच श्री. दाभोलकरांना ऐकवले. औरंगाबादकरांना अनेक पदे येत असताना त्यांनी श्रीरामाचेच पद गाईले याचाच अर्थ साईरामाना मी रामनामाचे अखंड आवर्तन करणे आवडेल असा त्यांचा ग्रह झाला आणि श्रीसाईरामाच्या कृपेने त्यांचेकडून

ते आवर्तन झाले.

श्रीसाईरामांना प्रभूरामचंद्राच्यावरील ग्रंथांची पण फार आवड होती. ते भक्तांना भावार्थ रामायण वाचायला सांगत असत. विजयानंद नावाच्या तरुण स्वामीला त्यांनी आध्यात्म रामायण वाचायला सांगितले होते कारण त्याचे निधन जवळ आलेले होते ते त्यांनी अंतर्ज्ञानाने ओळखले होते. अंते मति सा गती:! या न्यायाने त्याला रामनामाने मोक्ष मिळावा ही त्यामागील भावना होती. स्वतःचा अंतकाळ जवळ आला तेव्हां श्री. वझे यांचेकडून श्रीसाईरामांनी श्रीराम विजय ग्रंथ वाचून घेतला होता.

असा हा आपला साईराम.— कुणाच्या पोटी जन्माला आला — कुठे शिकला - कुठे वाढला याबद्दल इतकी वर्षे झाली तरी अज्ञात राहिलेला — पोरवयात शिरडी प्रकटलेला — मशिदीत राहाणारा ० भिक्षा मागून खाणारा भक्तावर सदोदित कृपाछत्र धरणारा, राम एक वचनी, एक बाणी एक पत्नी या बाण्याचा. आपला साईराम अंतर्ज्ञानी सत्यवचनी, भक्तकैवारी, बाल ब्रह्मचारी म्हणून प्रसिद्ध. प्रभू रामचंद्राने नीतीने राज्य करून प्रजेला सुखी केले. रामराज्य म्हणजे सुखाचे आनंदाचे राज्य अशी म्हण पडली. आमच्या शिरडीच्या श्रीसाईरामाने असामान्यत्व झुगारून देऊन दीन दुबळे, अनाथ, अपंग, रोगी कुष्टी यांना जवळ केले— राव रंक, गोर गरीब सर्वांना सारखे वागवले — दिलेला शब्द पाळून त्यांच्या मनोकामना पुरवल्या, त्यांचे लाड केले — कौतुक केले. दिले ते भरभरून दिले. मातेसारखे प्रेम केले. शिरडी नगरीत पडक्या मशिदीत फाटके तुकडे कपडे घालून, शिळेपाके खाऊन भक्तांच्या सहवासात जवळ जवळ ६० वर्षे अनभिषिक्त राज्य केले. अशा या माझ्या सद्गुरुला, असंख्य भक्तांच्या प्रियतम साईरामाला त्याच्या या पुत्रीचे सहस्त्र प्रणाम!

ती म्हणते

श्रीसाईरामा गेलात सोडूनी देह जरी
तरीही निरंतर अपुली कृपा अम्हावरी ॥
हे जाणुनी निज अंतरी
तव चरणयुगुले मी धरली माझ्या उरी ॥

— साईराम —

बोला साईराम प्रभू बोला साई श्याम प्रभू
बोला साईराम ॥
बोला साईराम प्रभू बोला साई श्याम प्रभू
आपुले दैवत प्रभू साईराम। बोला साईराम ॥
बोला साई रघुवीर। बोला साई यदुवीर
शिवशंकर तो साई भगवान। बोला साईराम ॥
शिरडीत राही। जग सारे पाही
हृदयनिवासी साई आत्माराम ॥ बोला साईराम

बाबांची कृपा

— श्री. सुनिल सीताराम महाजन
१०/९६७ (१) चदुर रोड संग्राम चौक
इचलकरंजी - ४१६ ११५
महाराष्ट्र

गेली कित्येक वर्षापासून आम्ही बाबांची पुजापाठ करत आलेलो आहोत, व सध्या पण करीत आहोत. पण आमच्या वडीलांची बाबांच्या वर खूपच भक्ती आहे, व आता आमची पण भक्ती हळुहळू वाढत आहे. बाबा आम्हाला अधुन मधून एखादे चमत्कार दाखवत असतात. या पैकीच एक घडलेली घटना मला आठवत आहे. जेव्हा मी चार पाच वर्षाचा होतो त्याच वेळची ही घटना आहे.

एकदा आमच्या घरात काही पाहुणेमंडळी आली होती. आमचे पाहुणे मंडळी व मी आमच्या घरातून सकाळी ११ च्या सुमारास दुकानाला जात होतो. मला त्या वेळेला रस्त्याच्या अधुन मधून पळण्याची फार वाईट सवय होती. जेव्हा मी रस्त्याच्या मधून पळत होतो, तेव्हाच एका सायकलस्वाराने मला धडक मारली, व मी खाली पडलो. व तो सायकल स्वार व सायकल माझ्या पायावर पडले. त्या वेळेस मला काही जास्त दुखत नव्हते. नंतर नंतर मात्र त्या पायावर सुज आली व खुप वेदना होऊ लागल्या. वडीलांनी मला ताबडतोब हाडांच्या डॉक्टरांकडे नेले. डॉक्टरांनी माझ्या पायाला प्लास्टर केले. एक महिना होत आला तरी पण माझा पाय बरा होत नव्हता. नंतर आम्ही आमच्या फॅमीली डॉक्टराच्या कडे गेलो. तेव्हा तो म्हणाला की ह्याचे पाय कायमचेच वाकडे राहणार. पायातील मुख्य हाड तुटले आहे. भारतात काय तर तुम्ही इंग्लंडला घेऊन गेलात तरीही त्याचे पाय चांगले होणार नाही. असे म्हटल्याबरोबर मी खूप घाबरलो. कारण मला त्या वेळेला चालायला सुद्धा होत नव्हते. एकाच ठिकाणी झोपून कंटाळा आला होता. त्यावेळेस मला खुप वेदना होत होत्या. पण माझे, आईवडील अजीबात घाबरले नाहीत. त्यांनी घरात जाऊन श्री साईबाबांच्या कडे प्रार्थना केली की बाबा जर आमच्या मुलाचे पाय इथेच बरे झाले असते तर आम्ही याला शिरडीला घेऊन येऊ. व दुसऱ्याच दिवशी मला एका कोऑपरेटिव्ह दवाखान्यात दाखविले. तिकडच्या डॉक्टरांनी माझे पाय तपासले तेव्हा म्हणाले की ह्याच्या पायातील हाड ब्रेक झालेले आहेत ते प्लास्टर बांधल्यानी बरे होईल. असे म्हणून त्या डॉक्टरांनी माझ्या पायाला प्लास्टर केले व नंतर बाबांच्या कृपेने माझे पाय एका महिन्याच्या आतच एकदम पूर्णपणे बरे झाले. मला चालता फिरता येऊ लागले, तेव्हा मला वडीलांनी सांगीतले की, ही सर्व बाबांचीच कृपा आहे. नंतर आम्ही सर्व जण शिरडीला गेलो. अशीच बाबांची कृपा आमच्या परिवारासह कायमचीच असु दे, अशी श्री साई चरणी प्रार्थना.

डॉ. किर्तीकर साईचरणी विलीन

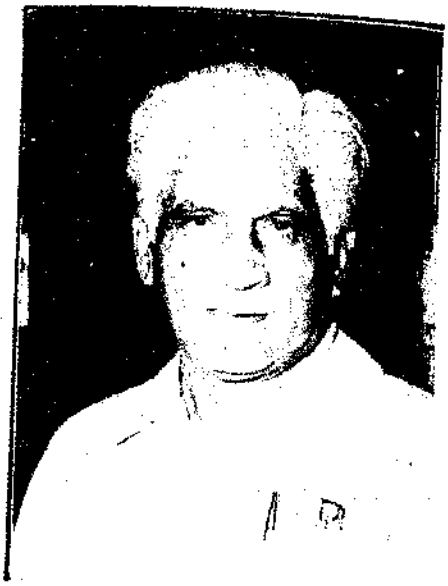

आम्हांस जाहीर करण्यास अत्यंत दुःख होते की श्री साईबाबांचे एक निष्ठावंत भक्त, श्री साईबाबा संस्थान शिरडीच्या व्यवस्थापन मंडळातील एक सदस्य, एक क्रियाशील समाजसेवक डॉ. मोरेश्वर खंडेराव किर्तीकर यांचे मंगळवार दिनांक ११ मार्च १९८६ रोजी रात्री ११-२५ वाजता अचानक देहावसान झाले. निधन समयी त्यांचे वय ६७ वर्षांचे होते. व्यवसायाने ते वैद्यकीय पेशातले. रोग चिकित्सा हा त्यांचा खास विषय. द्वादशीक्षार शास्त्रातही ते चांगले पारंगत होते. परळ येथील हाजी बचुअली व कल्याण येथील सोशल सर्व्हिस लीग इस्पितळ यांचे ते सन्माननीय रोग चिकित्सक होते. मुंबईतील होमिओपॅथीक महाविद्यालयाच्या संस्थापकांपैकी ते एक होत.

श्री साईबाबा संस्थान शिर्डीचे ते एक विश्वस्त. असल्याने त्यांची शिरडी समाधी मंदिर उपसमितीचे मुख्य म्हणून नियुक्ती करण्यात आली होती. या पदावर राहून त्यांनी भक्तांसाठी फायदेशीर व उपयुक्त सुधारणा अमलात आणल्या होत्या. याशिवाय संस्थानची रुग्णालय समिती, भोजन गृह समिती, उत्सव समिती या समित्यांचेही ते एक सदस्य होते.

डॉ. किर्तीकर यांनी सप्टेंबर १९७७ साली मुंबईतील साई भक्तांसाठी "साई भक्त मंडळ" या नावाची संस्था दादर येथे स्थापन केली. त्या संस्थेचे स्थापनेपासून अखेर पर्यंत ते अध्यक्ष होते. गिरगावातील 'साईधाम' या संस्थेशीही त्यांचा संबंध होता. त्यांच्या निधनाने संस्थान व संस्था एका निस्सीम साई सेवकाला व अथक कार्यकर्त्याला मुकली आहे.

डॉ. किर्तीकरांनी पाठारे प्रभु समाजाचीही भरीव सेवा केली आहे. त्याबद्दल त्यांचा सुवर्णपदक बहाल करून समाजाने गौरव केला होता. त्यांच्या पश्चात् त्यांच्या सुशील व सुविद्य पत्नी, पुत्र, कन्या व असंख्य साई परिवार आहे. त्यांचे कधीही भरून न येणारे असे नुकसान झाले आहे. आम्ही सर्व त्यांच्या दुःखात सहभागी आहोत.

श्री साई मृतात्म्यास चिरशांती व सद्गती देवो.

श्री साईबाबा संस्थान, शिरडी
श्री साईबाबा संस्थान प्रकाशित पुस्तकांची यादी

अनु. पुस्तकाचे नांव	भाषा	किंमत	पॅकिंग व पोस्टेज
१. श्री साई चरित्र	मराठी	३४-५०	६-००
२. —"—	इंग्रजी	२०-००	४-२५
३. —"—	हिन्दी	१६-००	४-२५
४. —"—	कन्नड	१०-००	४-००
५. —"—	तेलगू	१४-५०	५-२५
६. —"—	तामीळ	१२-००	४-५०
७. —"—	सिंधी	२२-००	४-५०
८. गुजराथी पोथी	गुजराथी	३१-००	६-००
९. श्री साईलिलामृत	मराठी	७-५०	४-००
१०. —"—	गुजराथी	४-२५	४-००
११. अवतार व कार्य	मराठी	६-५०	४-००
१२. स्तवन मंजिरी	मराठी	०-३०	३-५०
१३. —"—	गुजराथी	०-३०	३-५०
१४. सगूणोपासना	मराठी	०-७०	३-५०
१५. चार अध्याय	मराठी	१-२५	३-५०
१६. सगूणोपासना	सिंधी	१-२५	३-५०
१७. सचित्र साईबाबा	इंग्रजी	३-४०	३-५०
१८. मुलांचे साईबाबा	मराठी	१-५०	३-५०
१९. —"—	इंग्रजी	२-००	३-५०
२०. —"—	तेलगू	२-५०	३-५०
२१. —"—	गुजराथी	१-५०	३-५०
२२. गाईड टू होली शिरडी	इंग्रजी	१-५०	३-५०
२३. —"—	मराठी	१-५०	३-५०
२४. —"—	गुजराथी	१-५०	३-५०
२५. तेलगु पुजाविधी	तेलगु	———	———
२६. रूद्राध्याय	मराठी	०-९०	३-५०
२७. साईबाबा ऑफ शिरडी बाय प्रधान	इंग्रजी	३-००	३-५०
२८. साईबाबा ऑफ शिरडी वाय. पी. भरूचा	इंग्रजी	६-५०	४-००

Regd. No. MH/BYE/26
LICENCE No. 19 Licence To Post Without
Prepayment at Dadar Head Office, Bombay-14

SHRI SAI BABA PHOTOS

No.	Name of Photo	Size	Price Rs.	Regd. P. & Pac. Char. Rs.
1.	Ashirwad Photo	14" × 20"	1.85	3.50
2.	do	10" × 14"	1.15	3.50
3.	do	10" × 12"	1.50	3.50
4.	do	7" × 10"	0.60	3.50
5.	do	5½" × 6½"	0.35	3.50
6.	do	4" × 5"	0.30	3.50
7.	do	2" × 3"	0.20	3.50
8.	Baba Sitting on Stone (Col)	14" × 20"	1.85	3.50
9.	do (B & W)	14" × 20"	0.85	3.50
10.	Baba Sitting on Stone (Col)	3½" × 5½"	0.60	3.50
11.	Dwarkamai Photo (Col)	17" × 22"	5.75	3.50
12.	do	14" × 20"	1.60	3.50
13.	do	10" × 14"	1.25	3.50
14.	Statue Photo	13" × 9"	1.15	3.50
15.	do	8" × 6"	0.75	3.50
16.	do	4" × 2½"	0.10	3.50
17.	Camera Photo (Col)	9" × 12"	1.65	3.50
18.	Offset Photo	9" × 13"	1.50	3.50
19.	do	5" × 7"	0.40	3.50
20.	Baba Sitting on Stone (Blue)	9" × 12"	0.75	3.50
21.	Murthi Photo (Bust)	3¾" × 4½"	0.35	3.50

Publications & Photos Available at:-

1. Executive Officer Shri Sai Baba Sansthan, P.O. Shirdi, Tal. Kopargaon, Dist. Ahmednagar.
2. "Sai Niketan" 804-B, Dr. Ambedkar Road, Dadar, Bombay 400 014.

Printed by Shri R.D. Banne at Geeta Offset, B-23, Royal Indl. Estate Naigaum Cross Road, Wadala, Bombay 400 031 and published by him at Sai Niketan, 804-B, Dr. Ambedkar Rd., Dadar, Bombay-14.

साईलीला

श्रीसाईबाबा संस्थान, शिरडीचे अधिकृत मासिक

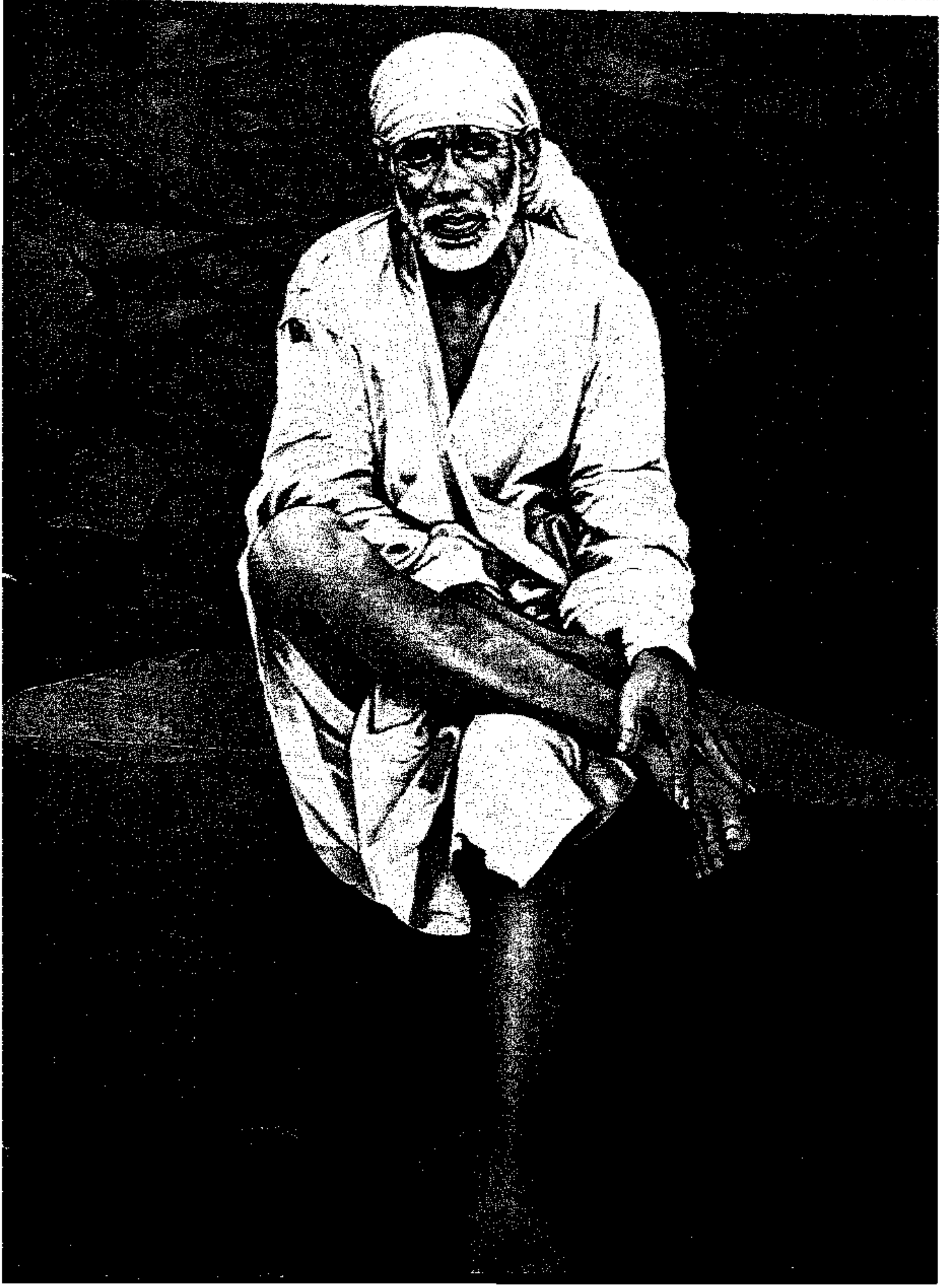

श्रीसाईलीला
मे १९८६

श्री साईलीला

श्रीसाईबाबा संस्थान.
शिरडीचे अधिकृत मासिक

संपादक

श्री. रा. द. बन्ने

कार्यकारी अधिकारी श्रीसाईबाबा संस्थान शिरडी

: कार्यकारी संपादक :

प्रा. सौ. इंदिरा खेर
एम.ए. पी.एच.डी.
(इंग्रजी आवृत्ती)

श्री. सदानंद चेंदवणकर
(मराठी आवृत्ती)

वर्ष ६५ वे] **[अंक २ रा**

किंमत १ रुपया

दूरध्वनी ४१२२५६१

: कार्यालय :

''साईनिकेतन'', प्लॉट नं ८०४ बी, डॉ. आंबेडकर रोड, दादर, मुंबई-४०० ०१४.

वार्षिक वर्गणी रु. १०/- (ट.ख. सह) किरकोळ अंक १ रु. फक्त.

श्री साईलीला मे - १९८६

अनुक्रमणिका

क्रमांक	शिर्षक	लेखक-कवी नाव	पृष्ठ क्रमांक
१.	संपादकीय	-- अतिथी देवो भव	४
२.	साई तारी त्याला कोण मारी	— श्री. संभाजी नाईक	५
३.	प.पू. माताजी कलावती देवी	— डॉ. रा.सी. कापडी	६
४.	मी पाहिलेले श्री साईबाबा	— श्री. शंकरराव चौबळ	१०
५.	हुकूमाचा एक्का- श्री. साईबाबा	— सौ. कावेरी क्षीरसागर	१६
६.	श्री. साईनाथांचा शरणार्थी	श्री. वि.बा. खेर	१७
७.	साई भक्ती	— वैजू हुल्याळकर	१९
८.	खापर्डे यांची शिरडी दैनंदिनी	— साईनंद	२०
९.	मला आलेले बाबांचे अनुभव	— श्री. मधुकर राणे	२२
१०.	अवतारालाही अवतार...	— सौ. उषा अधिकारी	२३
११.	बी.एड.ला प्रवेश बाबांनी दिला	— सौ. प्रमिला घडाडे	२५
१२.	बाबांच्या द्वारकामाईने वाचविले	— श्री. माधव गोरे	२६
१३.	बाळाला बरे वाटले	— सौ. कल्पना पोतदार	२८
१४.	भक्तांची माऊली साई बाबा	श्री. ए.एस. फर्नांडीस	२९
१५.	श्री. साईनाथ स्मरण	— श्री. प्रभाकर कोळमकर	३३
१६.	श्री. साईबाबांची धूनीमाता	— सौ. सुमती खानविलकर	३६
१७.	साईतारी त्यास कोण मारी	— श्री. प्रकाश क्षीरसागर	३८
१८.	साक्षात्कार	— श्री. बबन येरम	३९
१९.	मी पडले पण बाबांनी सावरले	— सौ. पद्मावती वैद्य	४०
२०.	दर्शना पुरती दृष्टी आणि	— प्रा.रे.श्री. पुजारी	४२
२१	उदीमुळे मुलाला जीवदान	सौ. सरोजिनी मुळ्ये	४३
२२.	कथाही साईची	— श्री. मुकेश कामत	४४
२३.	सोन्याचे मंगळसूत्र परत	सौ. रेखा दीक्षित	५०
२४.	संत रामदास	—	५१
२५.	सारे जीवन साईमय झाले	सौ. संगीता गोडबोले	५२
२६.	मरणाच्या दारातून कुत्रा परतला	— सौ. नीता भुजबळ	५३
२७.	डोया भरी देखू साईले	— सौ. लीला मराठे	५५
२८.	साईभक्ती कशी असावी	— सौ. रेखा माहिमकर	५६
२९.	साईनाथ आले घराला	— गंगाधर सुत	५८
३०.	झडकरी धाव आता	— सौ. प्रमिला घडाडे	५९
३१.	साईनामाचा प्रवाह	— श्री. श्रीकांत सावंत	६०
३२.	संतांची साईलीला	— कु. कमला गोरे	६१
३३.	प्रेमभरे गाऊ साई नाथ	— सौ. मंदाकिनी इनामदार	६२
३४.	श्रद्धा लाख मोलाची	— श्री. जगदीश देवपुरकर	६३
३५.	नमन	— सौ. शकुंतला जगनकर	६३
३६.	जेथे जातो तेथे साई	कु. शिला तुळसकर	६४

श्री साईबाबांच्या संदेशाचा जगभर प्रसार करणे हे श्री साईलीलाचे मुख्य उद्दिष्ट आहे.

श्री साई वाक्सुधा

धरावा नित्य सत्संग।
इतर संग नित्य सव्यंग।
सत्संग एकचि निर्व्यंग।
अंग प्रत्यंग निर्मळ॥ १४२ ॥
सत्संग तोडी देहासक्ति।
एवढी बलवत्तर तयाची शक्ति।
एथ एकदां जडल्या भक्ति।
संसार निर्मुक्ति रोकडी॥ १४३ ॥
भाग्यें घडल्या सत्संग।
सहज उपदेश यथासांग।
तत्क्षणीं विरे कुसंग।
रमतें निःसंग मन तेथें॥ १४४ ॥
व्हावया परमार्थी रिघाव।
विषयविरक्ति एक उपाव।
न धरितां सत्संगाची हाव।
स्वरूपठाव लागेना॥ १४५ ॥
सुखापाठीं येतें दुःख।
दुःखापाठींच येतें सुख।
सुखासी जीव सदा सन्मुख।
तोचि विन्मुख दुःखासी॥ १४६ ॥
— श्री साई सच्चरित् अध्याय १० वा.

सुविचार

क्रोधः प्राणहरः शत्रुः
क्रोधो मित्रमुखो रिपुः।
क्रोधो ह्यसिर्महा तीक्ष्णः
सर्वं क्रोधो ऽपकर्षति॥
रामायण-उत्तरकांड ५९।२१

क्रोध हा प्राण हरण करणारा शत्रु होय. क्रोध हा बाहेरून मित्रासारखा भासणारा शत्रु होय. क्रोध हा अत्यंत तीक्ष्ण अशी तरवार आहे. क्रोध हा सर्वांचा नाश करणारा आहे.

या मासिकात प्रकाशित झालेल्या लेखातील मतांशी संपादक सहमत आहेतच असे नाही.

अतिथी देवो भव

संपादकीय

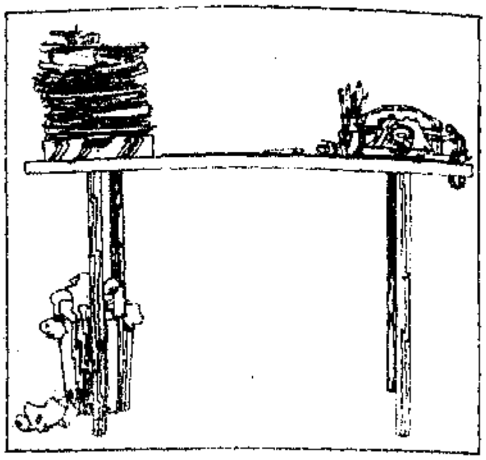

साईभक्तांनो, साईबाबांना किंवा आपल्या इष्ट देव देवतांच्या मूर्तीला, तसबिरीला नैवेद्य दाखविणे हा एक श्रद्धेचा भाग आहे. त्यांचा हेतू हाच की, त्यामुळे मनावर सुसंस्कार होणे व अन्नावर सुसंस्कार होणे. वास्तविक ही गोष्ट खरोखर चांगली आहे. पण देव कधी नैवेद्य खातो काय? नाही. नैवेद्य आपणच खातो. अग्नी नारायण म्हणजे परमेश्वर. म्हणून आपण अग्नी नारायणाला आहुती देतो. त्यामुळे अग्नी नारायण तृप्त होतो, शांत होतो, थंडावतो. त्याप्रमाणे माणसाची भूक म्हणजे त्याच्या जठराग्नीची आग. हा जठराग्नी म्हणजे अग्नी नारायण होय. मग ज्याला पुरेसे अन्न मिळत नाही किंवा मिळतच नाही त्याचा जठराग्नी शांत करणे हे सुद्धा आपले कर्तव्यच आहे. सूर्यनारायण हा जसा सर्वांचा आहे तसाच मानव धर्म हा सुद्धा सर्वांचाच नाही का? सर्वांचे मुख एकच, त्याप्रमाणे आपण अन्नदान करा. आपल्याकडे वेळी अवेळी आलेल्या अतिथीला भक्ती भावाने असेल ते खाद्य दान दिले तरच तो मनुष्य होय नाही तर त्याला मनुष्य म्हणजे सुद्धा पाप आहे. शिवाचे दर्शन-शिवयोगी दर्शन झाले तरच मन पवित्र होत असते आणि म्हणूनच संत किंवा महंतांची परीक्षा करणे आपल्या हाती नाही हे प्रत्येकाने लक्षात ठेवावे.

ब्रम्हदेवाने मानवाला जन्माला घालताना ८४ लक्ष योनीतून जन्माला घातले आहे. २१ लक्षाच्या चार योनी आणि मग मानव जन्म महान पुण्यवंत तो जो मानवाच्या जन्माला आला. कारण इतर सर्व पशु पक्षांपेक्षा ब्रम्हदेवाने मानवाला ज्ञान अधिक दिले. म्हणूनच हृदयापासून आंतरिक कळकळीने म्हणावे लागते की, हे देवा, तुला सोडून-तुझ्या नामस्मरणाला सोडून हे डोळे आंधळे कर, ही वाचा बंद कर, डोळ्यासमोर फक्त सत् चरित्राशिवाय इतर वाचन नको. पवित्रपणा शिवाय पहाणे नको पण यासाठी प्रत्येकाने आपल्या अंतःकरणाची शुद्धी केली पाहिजे. ही वाढ जर करावयाची असेल तर पवित्र हेतु आणि दृढनिष्ठा अंगात सामावून घेणे हे महत्वाचे आहे. कंदीलाची चावी फिरवली की जास्त मोठा प्रकाश पडतो तशी बुद्धीची चावी फिरवा लख्ख प्रकाश पडेल व त्यात आपले गुण-अवगुण, दुर्गुण-सद्गुण व दोष-निर्दोष हे स्पष्ट दिसतील.

सध्याच्या जगात पैशामुळे माणसाला मद चढतो. केवळ संपत्तीमुळे मद-मत्सर वाढतो आहे. या संपत्तीच्या मदांधतेमुळे अधिकारामुळे मस्ती, मद बळावतो आहे. म्हणून या मद-मत्सराला विसरा आणि लीनता, विनम्रतावादी होण्यासाठी परमेश्वराजवळ अंतर्मुख व्हा. संपत्तीमुळे, अधिकारामुळे मद-मत्सर अंगी आला तर दुष्ट दुराचाराचा विचार विवेकी मनाने सोडून गंगेत तो अर्पण करावा.

अन्नदान म्हणजे सर्वात मोठे सत्कर्म होय. तृप्त झालेला आत्मा म्हणजेच विश्वशांती

होय. अग्नी नारायण हा चराचरात आहे. तो महान आहे. "अग्नी तो मुख्य दैवत। त्याविण सर्वही जाणा व्यर्थ॥ नवग्रह आज्ञा पाळीत। ऐसा श्रेष्ठ अग्नी हा॥ मग अशा श्रेष्ठ अग्नी नारायणाची आराधना करणे, जठराग्नीला तृप्त करणे, भुकेलेल्यांना खाऊ-पिऊ घालणे हे इष्टच होय. देवाचे मुख म्हणजे अग्नी नारायणाचेच मुख होय. आपल्या धर्मात जठराग्नीलाच अग्नीनारायण मानतात. म्हणून दुष्टाला, सुष्टाला, शत्रूला तृप्त करावे. आत्मा शांत करावा व अमर व्हावे. अग्नी नारायणाचे हे महत्व ओळखूनच श्री साईबाबांनी आपल्या हयातीत धूनी मातेची स्थापना केली आहे ही गोष्ट भक्तांनी विसरू नकात.

साई तारी त्याला कोण मारी

— श्री. संभाजीराव बी. नाईक
के. जे. सोमैया कॉलेज,
कोपरगांव
जि. अ.नगर.

बरेच दिवसापासून साईलीला ह्या अंकात अनुभव लिहिन म्हणत होतो. परंतु एक दिवस माझा मुलगा (वय ७ महिने) अचानक रात्रीच्या वेळेस रडण्यास लागला व तो रडण्याचे काही केल्या थांबेना. त्या वेळेस मला साईलीला अंकात पूर्वीचा प्रसंग अनुभव म्हणून पाठवणार होतो. तो न पाठविल्यामुळेच की काय मुलगा रडण्यास लागला असे मला वाटून मी बाबांना क्षमा मागून अनुभव लिहिण्यास घेतला व मुलगाही रडण्याचे थांबला.

माझ्या पत्नीची डिलिव्हरी सुखरूप होऊन मुलगा झाला. घरातील सर्वांना आनंद झाला. परंतु डिलिव्हरीनंतर ४ तासांनी पत्नीला पहिला झटका आला. त्यावेळेस दवाखान्यामध्ये पत्नीजवळ फक्त आई होती. तावडतोब मला फोन आल्यानंतर मी हॉस्पीटलमध्ये गेलो, व त्याच वेळेस दुसराही झटका माझ्यासमक्ष आला मी मात्र खुपच घाबरलो व अशा वेळेस मी माझ्या बाबांना आर्त स्वराने 'ॐ साईनाथाय नमः' असे म्हणून जप करू लागलो. डॉक्टरांनी पत्नीला झोपेचे इंजेक्शन दिले व डॉक्टरांना यापूर्वी अशी केस आली होती का असे विचारले परंतु डॉक्टर नाही म्हणाले, मग मात्र मी पुरताच घाबरलो. परंतु माझे बाबा पाठीशी असल्यामुळे धीर करून पत्नीच्या उशाजवळ बाबांचे नामस्मरण करीत बसलो व अशा वेळेस मला उदीची आठवण झाली, परंतु विटाळात उदी कशी द्यावी अशा विचारात असताना एका निष्ठावान भक्ताच्या घरून उदी आणून ती पत्नीच्या कपाळावर लावली. माझे मन पत्नीला पुण्याला अथवा श्रीरामपुरला मोठ्या हॉस्पिटलला नेण्याचे विचारात होते. त्याच वेळेस माझ्या वडिलांनी बाबांवर श्रद्धा ठेवून पत्नीला आहे त्याच दवाखान्यात ठेवण्याचा सल्ला दिला. मी मात्र पत्नीला उदी लावण्याचा नित्यक्रम चालू ठेवला व अचानक ३० तासांनी पत्नीला जाग आली व ती सर्वांना ओळखू लागली व तिच्यावरील संकट टळले. हे केवळ साई-आशिर्वादामुळेच शक्य झाले, व या अनुभवापासून साईबाबांवरील श्रद्धा अधिक दृढ झाली.

परमपूज्य माताजी कलावतीदेवी

— डॉ. रा. सी. कापडी
कोल्हापूर.

या कलीयुगात सर्वत्र भ्रष्टाचार, अत्याचार व अनाचार माजला आहे. कोणाचा पायपोस कोणाच्या पायात नाही. आईची वत्सलता, माया ममता हे शब्द नुसते कोषांत राहिले आहेत. मुलाची आज्ञाधारकता, बापाची पालकता हे शब्द शिक्षणापुरते शाळेत शिकणाऱ्या पाल्यापुरते ऐकू येतात. मुले मोठी झाली, लग्न झाले, त्यांना मुलेबाळे झाली म्हणजे आईबापांना, म्हातारपणी सुनांच्या तोंडाकडे पहावे लागते. देतील तो घांस आणि मारतील ती हांक ऐकून एकमेकांच्या तोंडाकडे पहावे लागते. कांहीवेळा आईबापांना पंगुत्व आले म्हणजे त्यांचे हाल कुत्रा विचारीत नाही. म्हातारी म्हाताऱ्याला दुसऱ्याच्या ओसरीवर दिवस काढावे लागतात हे आम्हां प्रत्यक्ष पाहिले आहे म्हणून हातपाय धड आहेत तोपर्यंत समोरचे वाढलेले ताट घ्यावे असे म्हटले जाते. पैसा अडका असला तर आईबापाचे खून करण्यापर्यंत मजल जाते.

हे कलीयुग आहे असे चालायचेच. स्मगलिंग, फसवाफसवी, दरोडा, अत्याचार, बलात्कार ही दृश्ये टी.व्ही.वर पहायला मिळतात. कलीयुगाचा शेवट तर आलेला नाहीं ना? राष्ट्रा राष्ट्रांतील अणुयुद्धाच्या घोषणा हेच सुचवीत आहेत.

पण अशा अंधकारमय जगात **संतांच्या** रू..ने आशेचा किरण मार्ग दाखविण्यास या कलीयुगात विशेषतः या भारतात दिसत आहे. हे भारताचे भाग्य होय.

हिंदु धर्मात कृतयुग, त्रेतायुग, द्वापार युग व कलीयुग अशी चार युगे सांगितली आहेत. या चार युगातील द्वापार युगात

यदा यदाही धर्मस्थ ग्लानीर्भवती भारत
धर्मसंस्था पनार्थाय संभवामी युगे युगे

या भगवंताच्या वचनाप्रमाणे राम कृष्ण या मानव देहधारी पुरुषोत्तमानी दुष्टांचा संहार करून भगवंताचे वरील वचन सार्थ केले. परंतु कलीयुगात असा मानव देहधारी पुरुषोत्तम झाला नाही. म्हणून परमेश्वराने आपले प्रेषीत संताच्या रूपाने सर्व धर्मात पाठविले आहेत.

हे प्रेषीत विशेषतः भारतात अनेक स्त्री पुरुषांच्या रूपाने वावरत आहेत. हे प्रेषीत आपल्या आचार विचाराने धार्मिक वृत्तीची जी माणसे आहेत त्यांचे अंतःकरण आकर्षीत करतात व समाजात बिघडलेली घडी धर्माचरणात नीट बसविण्याचा प्रयत्न करतात.

या भगवंताच्या प्रेषीतामध्ये स्त्री पुरुषाचा भेदभाव नसतो. या प्रेषीतांना आम्ही **संत** म्हणतो. आज मी एका स्त्री संताची ओळख करून देण्याचा प्रयत्न करीत आहे.

कर्नाटकमध्ये बेळगाव जिल्ह्यात अनगोळ गावी हरी मंदीरात वास्तव्य केलेल्या परमपूज्य माताजी **कलावतीदेवी** ह्या एका सुखवस्तू पारमार्थीक आचार विचारांच्या कल्याणपूर घराण्यात इ.स. १९०८ साली ऋषी पंचमीच्या दिवशी जन्मल्या. या घराण्यात परमहंस शिवराम स्वामी या नावाचे बाल संन्यासी होऊन गेले.

सुचिर्ता श्रीमंताम गेहे योगभ्रष्टे। भिजायते। या गीतेतील वचनाप्रमाणे कल्याणपूर घराण्यात कलावती देवी अवतीर्ण झाल्या. कलावती हे नाम हुबळीचे सिद्धारूढ स्वामींनी या बालिकेवर अनुग्रह करून आत्मसाक्षात्कारी आपल्या प्रमाणे सिद्धयोगी बनविले. या मुलीचे माईबाप परमार्थिक आचार विचाराचे होते. त्यांनी या बालिकेचे पाळण्यातील नाव रुक्मावती ठेविले होते. त्यांचे वडील बाबूराव हे लाडीकपणे बाळ या नावानं संबोधीत.

मुलाचे पाय पाळण्यात दिसतात या म्हणीप्रमाणे बाळचा ओढा लहानपणा पासून परमेश्वराकडे होता. त्या बोलायला लागल्या त्यावेळी त्यांचा पहिला शब्द 'हरी' उच्चारला गेला. बाळ चालता बोलता झाल्यावर वडीलांबरोबर समुद्र स्नानास जाई. एकदा स्नान करून येत असता त्यांना पांच इंच उंचीची एक चंदनाची श्रीकृष्णाची मूर्ती सापडली. तेंव्हापासून या बालिकेचा वेळ हरीची पूजा, अर्चा व ध्यान करण्यात जाऊ लागला. तिचे वडील संगीत तज्ञ असल्यामुळे त्यांच्या भजनात व किर्तनात गोड आवाजाना साथ ती देऊ लागली. भजनात ती रंगू लागल्यामुळे सर्व भाषेतील अभंग तोंडपाठ येऊ लागले.

ती मोठी झाल्यावर लहानपणीच तिचे भविष्य एका सिद्धाने सांगितल्याप्रमाणे घडून येऊ लागले. तिचे लग्न गोपाळ कृष्ण नावाच्या इंजिनिअर बरोबर होईल. त्याच्याबरोबर ती फक्त चारच वर्षे संसार करील. तिला दोन मुलगे होतील नंतर ती जगतउद्धाराचे कंकण बांधील व अध्यात्मिक मार्गात ती जगत्‌वंद्य संताच्या मालिकेत बसेल. वरील भविष्याप्रमाणेच तंतोतंत घडून आले. तिला २१ व्या वर्षी एकाएकी वैधव्य प्राप्त झाले. ते सहन न होऊन आपली मुले आईकडे सोपवून ती एका विहिरीत जीव देण्यास गेली. पण अकस्मात एक सिद्ध पुरुष प्रगट होऊन त्याने तिला अटकाव केला. जगत्-उद्धाराकरिता तुझा जन्म आहे. तू हुबळीच्या सिद्धारूढाकडे जा. या सिद्धाच्या वचनाप्रमाणे नेसलेल्या एका वस्त्राने ती हुबळीला सिद्धारूढांकडे आली.

सिद्धारूढ महाराजांनी तिच्या श्रद्धेची प्रखर कसोटी घेतली. ती अर्धवस्त्र नेसून अर्धे वस्त्र वाळवून नेसू लागली. तिला खाण्याकरिता कोणी खजूर आणून दिला तेवढाच खावून ती राहू लागली.

महाराजांकडे येणाऱ्या राजे राजवाड्यांच्या स्त्रिया तिला लुगडी व खाद्य पदार्थ देऊ लागले. तरी ती महाराजांची परवानगी नसल्यामुळे नाकारीत असे. महाराजांनी एका गवंड्याच्या हाताखाली तिला मातीच्या पाट्या टाकण्याचे काम दिले. तिने ते काम मोठ्या निष्ठेने केले. बांधकाम मठाचेच चालले होते.

महाराजांनी नंतर तिला आपल्या सेवा करणाऱ्या बायांमध्ये काम करण्यास लावले.

लवकरच सिद्धारूढ महाराजांची ती आवडती सेविका झाली. इतर भक्त भक्तीणी तिचा हेवा करू लागले.

एके दिवशी महाराजांना सिंहासनाकडे येण्यास बराच वेळ होता. तितक्या वेळात रूक्मावतीने-तिचे ते सासरचे नाव होते- महाराज येणाऱ्या पथावर सारवून सुंदर रांगोळ्या काढल्या. परंतु एका कुत्र्याने रूक्मावतीच्या अपरोक्ष त्या कलापूर्ण सजविलेल्या मार्गावर घाण केली. महाराजांची येण्याची वेळ झाली त्यावेळी रूक्मावतीला कळल्याबरोबर ती धावत आली, ती घाण काढली व पूर्ववत कलापूर्ण रांगोळ्या घातल्या हे सर्व करीपर्यंत महाराजांचा एकही भक्त पुढे येऊन कुत्र्याची विष्टा काढावयास पुढे सरसावला नाही. महाराजांची स्वारी सिंहासनावर बसली व पुढे ठेवलेल्या पेढ्याचा पुडा सोडून एक पेढा हातात धरला आणि म्हणाले ज्याने ही कुत्र्याची विष्टा काढून स्वच्छता राखली त्याने पुढे येऊन ह्या पेढ्याचा प्रसाद घ्यावा. भक्तांच्या समुदायातून कोणीच पुढे येईना. आंतरज्ञानीने स्वामींनी हे जाणले होते. स्वामींनी रूक्मावतीला हाक मारली व तिच्या तोंडात पेढा भरविला. सगळा भक्तवृंद अवाक् झाला. महाराजांनी प्रवचन सुरू केले. भक्त तीन प्रकारचे आहेत. जो सद्‌गुरुनी सांगण्यापूर्वी त्यांची कामे उरकतो तो श्रेष्ठ - पहिल्या नंबरचा भक्त. जो गुरुनी सांगितल्यावर गुरुची कामे झटपट करतो तो मध्यम प्रतीचा भक्त! जो गुरुंनी सांगितलेले काम आता करू उद्या करू असे मनात घोकीत असतो तो कनिष्ठ भक्त.

मी तुम्हांवर सारखेच प्रेम करतो. दुजाभाव ठेवीत नाही. तुम्ही स्वतःच कोणत्या वर्गात बसता ते ठरवा. ''भक्ती एकची मी जाणे। साने थोर न म्हणे। आम्ही भावाचे पाहुणे भजतेचा॥

रूक्मावतीचा शब्दभाव, एकनिष्ठा, ज्ञान लालसा,ईश्वरभक्ती, सखोल विचार, उत्तम मर्म ग्राहकता, धारणाशक्ती, धीटपणा, कार्य तत्परता वगैरे गुणांवर सिद्धारूढ स्वामी बेहद खूष होते.

महाराजांनी रूक्मावतीची ती रांगोळीची कला पाहून तिचे **कलावती देवी** असे नामकरण केले. व तिच्या अंगावर आपल्या अंगावरील छाटी फिकून महाराज निघून गेले.

एकदा कलावती देवी ध्यानमग्न होऊन प्रभू दर्शनाची चिंतन करीत असता तिचे अष्टभाव जागृत होऊन आनंदाश्रूचा प्रवाह सुरू झाला. ती म्हणाली ''प्रभूराया! तू

माझ्यावर कधी कृपा करणार?

इतक्यात सिद्धारूढ स्वामी प्रगट झाले त्यांनी मस्तकावर वरदहस्त ठेवून देवीची ज्ञान ज्योत प्रज्वलीत केली. देवी समाधीस्त झाल्या. जवळजवळ आठ तास त्या स्थितीत राहिल्या. त्यांनी जेंव्हा डोळे उघडले तेंव्हा त्यांना आढळून आले की आपणास सद्गुरूंनी सुख दुःखातीत, निरामय, अद्भूत, अवीट, अविकारी अशा स्थितीत सर्वांना कलावती देवीला **'माताजी'** म्हणावयास फर्मावले.

एकदा महाराज माताजींकडे आले आणि म्हणाले मी आता वृद्धावस्थेमुळे माझा देह जर्जर झाला आहे. मी समाधी घेणार आहे. तोपर्यंत तू येथेच रहा. आत्मदर्शन जरी झाले असले तरी अंगात ते मुरले पाहिजे. सहा महिने एकांतात राहून साधन अभ्यास कर. त्यानंतर बारा वर्षे हरीनाम आणि विश्वप्रेम प्रचारार्थ गावोगावी प्रयाण कर. मी सर्वकाळ तुझ्यापाशीच आहे. कसलीही भिती बाळगू नको. बारा वर्षानंतर बेळगावात अनगोळ गावी स्थायीक हो. तेथील लोक फार मागासलेले आहेत त्यांना बोध करून त्यांच्या ठिकाणी हरीप्रेम उत्पन्न कर. जनता जनार्दनाच्या सेवेत निमग्न राहून. दासपणाचे सुख सोहाळे भोगीत रहा.

महाराजांनी अशा रितीने जन सुधारणेचे प्रचंड कार्य माताजीच्या हाती देऊन, समाधी घेतली.

अनगोळ गावी जे हरीमंदिर उभारले गेले आहे, तेथे त्रिकाळ भजन-पूजन आरती धुपारती सुरू आहे त्याची पार्श्वभूमी ही अशी आहे.

सद्गुरुंनी शिष्याला आपल्या उच्च स्थानावर बसवून त्याच्या हातून जगत् उद्धाराचे कार्य केले. ही गोष्ट अपूर्व आहे. असाधारण आहे. विशेषतः स्त्री संत अगदी विरळा. माताजींनी सद्गुरुच्या ठिकाणी हरीरूप कल्पून त्याची जी अनन्यभावे सेवा केली त्याचे हे आधुनिक काळातील चालते बोलते उदाहरण होईल.

संगीत कला अवगत व्हावी म्हणून संगीत कलाकार गुरुची वाटेल ती सेवा करतात. पण संगीत हे क्षणीक सुख देणारे साधन आहे. शाश्वत सुख देणाऱ्या गुरुच्या पायी आपले प्रेम किती ओतावे लागेल बरे? तुकाराम महाराज म्हणतात —

काय द्यावे यांसी व्हावे उतराई
ठेवीन हा पायी जीव थोडा ॥

माताजीनी गुरुची आज्ञा तंतोतंत पाळली. बारा वर्षे गावोगावी, खेडोपाडी कीर्तने, भजन, प्रवचन याचा हल्लकल्लोळ मांडला. त्यामुळे मधमाशाच्या पोळाभोवती मधमाशा घोंघावतात. त्याप्रमाणे ठिकठिकाणी भक्तांची गर्दी वाढत गेली.

माताजींचे चरित्र म्हणजे संसार आणि परमार्थ याचा परिपाक आहे. माताजी म्हणजे उत्साहाचा सागर आनंदाचे आगर, प्रेमाचा डोंगर.

अनगोळ येथील हरीमंदिरा शेजारी परमार्थ निकेतन आहे. परम अर्थ जाणण्याचे ठिकाण ब्रम्हानंदाचे भोग भोगण्याचे स्थान. परमार्थाची ओळख करून देणारी शाळा. अशी अनेक हरीमंदिरे भक्तांनी ठिकठिकाणी उभारली आहेत.

मी पाहिलेले श्री साईबाबा

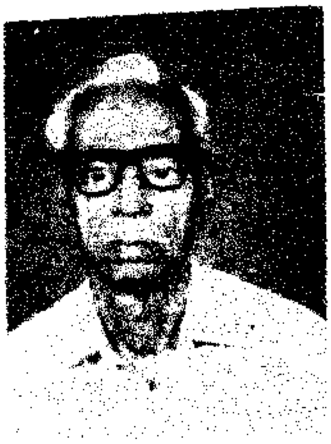

— श्री. शंकर हरीभाऊ चौबळ,
मधुकुंज को.हौ.सोसायटी,
फ्लॅट नं. १०२, दाऊदबाग,
जयप्रकाश मार्ग, अंधेरी - ५८.

माझा जन्म १६-८-१९१० साली डहाणू (जिल्हा - ठाणे) येथे झाला. आज मी ७५ वर्षे पूरी करून ७६ व्या वर्षात पदार्पण केले आहे. माझे वडील कै. हरीभाऊ विश्वनाथ चौबळ श्री साईबाबांचे निस्सीम भक्त होते. त्यांचा श्रीबाबांशी १९११ साली संबंध आला. प्रथम भेटीतच माझ्या वडीलांना बाबांच्या साक्षात्काराचा अनुभव आला. तो असा की, माझे वडील श्री बाबांचे दर्शन घेण्यास प्रथमच शिर्डीस जाण्यापूर्वी घरच्या वडील मंडळींची अनुज्ञा घेण्याकरीता गेले असता त्या सर्वांनी वडीलांस शिर्डीस जाण्यास विरोध दर्शविला. ते म्हणाले, "तो एक मुसलमान फकीर आहे. तो मशिदीत बसतो आणि भिक्षा मागून खातो. त्याच्याकडे तू कशाला जातोस? असे भोदू लोक जगात काय थोडे आहेत. तरी तू जाऊ नकोस." अर्थातच ह्या विरोधास न जुमानता माझे वडील शिर्डीस श्री बाबांच्या दर्शनाकरीता गेलेच. शिर्डीस श्री बाबांचे दर्शन घेण्याकरीता वडील मशिदीत गेले असता गांवी जे विरोधात्मक शब्द त्यांच्या वडील मंडळीकडून उच्चारले गेले होते. त्या शब्दाचा प्रतिध्वनी बाबांच्या मुखातून त्यांना ऐकू आला. बाबा म्हणाले, "अरे मी एक फकीर आहे. मी येथे मशिदीत बसतो व भिक्षा मागून खातो. तू माझ्याकडे कशाला आलास? जा आलास तसा परत जा." बाबांच्या तोंडून हे शब्द ऐकताच माझ्या वडीलांना वाटले, मी येथे प्रथमच आलो असताना आणि माझे येणे कोणासही माहीत नसताना हा गावी झालेला प्रकार बाबांनी कसा जाणला? ते विस्मीत झाले आणि त्यांची खात्री झाली की, हा कोणी साधुपुरुष असावा. गेल्याप्रमाणे ते तेथे ४/५ दिवस राहीले व नंतर परत आले. ह्यानंतर ते वारंवार शिर्डीस जाऊ लागले. पुढे पुढे त्यांना बाबांबद्दल इतकी ओढ लागली की, बाबांच्या सहवासाचा, सान्निध्याचा, दर्शनाचा रोज लाभ व्हावा म्हणून त्यांनी शिर्डीस काही काळ बिऱ्हाड करण्याचे ठरविले. त्याप्रमाणे इ.स. १९१४ साली चार महिने व इ.स. १९१७ साली चार महिने त्यांनी बिऱ्हाड केले. मला वाटते, आम्ही एकदा आप्पा शिंप्याच्या घरात राहात होतो व दुसऱ्यावेळी अब्दुलबाबा ज्या घरात राहात होते, त्या घराच्या मागील बाजूस एका मोठ्या

घरात राहात होतो. माझ्या वडीलांनी शिर्डीस बिऱ्हाड केल्यामुळे आम्हां सर्व मुलांनाही बाबांच्या सहवासाचा व दर्शनाचा लाभ मिळाला.

इ.स. १९१४ सालचा प्रसंग मी बराच लहान असल्यामुळे मला काही आठवत नाही. इ.स. १९१७ साली मी सात वर्षांचा असल्यामुळे मला बऱ्याच गोष्टी आठवतात. त्यावेळेस शिर्डीस जाण्यास हल्लीप्रमाणे वाहनांची सोय नव्हती. कोपरगावला आगगाडी आल्यानंतर भक्त मंडळीस शिर्डीस जाण्याकरीता घोड्यांच्या टांग्यातून किंवा बैलगाडीतून प्रवास करावा लागे. जेवणाची व्यवस्था श्रीमती शारदाबाई यांच्या येथे होत असे. राहण्याची उत्तम सोय दिक्षीत वाड्यात किंवा साठेसाहेबांच्या वाड्यात होत असे.

मी ज्यावेळेस (इ.स. १९१७ साली) बाबांना पाहिले त्यावेळेस बाबांचे वय ७६, ७७ असावे, असे मला वाटते. बाबांचे बसणे, उठणे, राहणे, झोपणे बहुतेक मशिदीतच होते. बाबा कठड्याजवळ लांब पाय सोडून व कठड्यावर डावा हात ठेवून धूनीसमोर बसत असत. हल्ली बाबांच्या द्वारकामाईच्या ओट्यावरील भाग, लोखंडाचे गज घालून व दरवाजा ठेवून बंद करण्याची व्यवस्था केली आहे. धूनीही तशीच गज घालून बंद केली आहे. त्यावेळेस हे दोनही भाग सर्वांना खुले होते. त्याप्रमाणे मशिदीच्या ओट्यावरून खाली सभा मंडपात उतरत असतांना, सभा मंडपाच्या उजव्या बाजूला लोखंडाचा कठडा सुमारे ४'-०'' ते ४'-३'' उंचीचा असावा, असे वाटते. आता ते कुंपण जाऊन त्या ठिकाणी चुन्यामातीची भिंत उभारली आहे व त्यावर लोखंडाचे गज लाविलेले आहेत. बाबा, कधी कधी मशिदीत पूर्व बाजूस असलेल्या दगडावर बसत असत. बाबा रंगाने गोरेपान असून ते उंचीने ६ फूट असावे असे वाटते. त्यांचे बोलणे अत्यंत गोड व प्रेमळ होते. त्यांची भाषा रांगडी असे. बाबांच्या दरबारात लहान थोर लोकांना सारखीच वागणूक असे. बाबा ज्या कठड्यावर हात टेकून बसत त्या कठड्यापासून पूर्वेस ४/५ फुटांवर ओट्याच्या धारेजवळ एक मोठा चौकोनी दगड होता. त्यावर बसून बाबा दुपारी स्नान करीत असत. स्नान करताना ते लंगोटी नेसीत. अशा वेळेस मशिद बहुतेक एक दोन व्यक्ती सोडून निर्मनुष्य असे. अशा वेळी मला अनेक वेळा बाबांच्या सान्निध्यात असण्याचा लाभ झालेला आहे. असे असल्यामुळे मला बाबांच्या उघड्या देहाचे दर्शन होत असे. ह्या वयातही चेहरा इतका मोहक होता की त्यांना पाहिल्याबरोबर नास्तिक मनुष्यही त्यांच्याकडे न कळत आकर्षिला जाई. बाबांच्याजवळ (आगपेटीच्या काड्यांसारख्या) काड्यांचा मोठा संग्रह असे, तसेच भिंतीच्या कोनाड्यात चिलमींचा मोठा साठा होता. मशिदीच्या तक्तपोशीला काचेच्या हंड्या लावून त्यात मेणबत्या घालून त्या पेटवून मशिद प्रकाशित केली जात असे. साई चरित्राची पहिली आवृति प्रसिद्ध झाली. त्यामध्ये बाबांचा एक भिक्षेचा फोटो आहे, तसे बाबा दिसत असत, असे मला आठवते. बाबांची काकडआरती भल्या पहाटेस व्हावयाची. पूजा बहुतेक बापूसाहेब जोग करीत असत. बापूसाहेब जोग उंच असून रंगाने गोरेपान व शरीराने सुदृढ होते. ते पूजा करताना जांभळ्या रंगाचे (सोवळे) वस्त्र परीधान करीत. बाबा एक दिवसाआड वाजत गाजत चावडीत जात व तेथे आरती झाल्यानंतर चावडीचे दरवाजे बंद करून घेऊन पांढऱ्या

शुभ्र चादरी अंथरून झोपत असत.

दुसऱ्या दिवशी पहाटेस चारच्या सुमारास भक्तमंडळी बाबांची काकड आरती करण्यास व बाबांना वाजतगाजत मशिदीत नेण्यास जमत असत. अशावेळी बाबा कधीकधी नृसिंह अवतार धारण करीत व आपल्या लाडक्या भक्तांना सटक्याचा प्रसाद देत असत. प्रसाद मिळालेल्या अशा भक्तांमध्ये सर्वश्री म्हाळसापति, तात्या कोते (पाटील), काकासाहेब दीक्षित, बापूसाहेब बुटी बापूसाहेब जोग, अण्णासाहेब दाभोलकर वगैरे मंडळींचा समावेश होता. मशिदीत आल्यानंतर भक्तमंडळी प्रसाद घेऊन व बाबांना नमस्कार करून आपापल्या मुक्कामी जात. नंतर बाबा प्रातर्विधी उरकण्याकरीता लेंडीवर जात व तेथून परतल्यावर ते भीक्षेला जात. भिक्षेवरून परत आल्यानंतर मशिदीत भक्तमंडळी जमत व भक्तांची बाबांबरोबर थोडी बातचीत होऊन व बाबांचा आशीर्वाद वगैरे घेतल्यानंतर दुपारी १२-०० ते १२-३० च्या सुमारास बाबांची दुपारची आरती व्हावयाची. आरती झाल्यानंतर भक्तमंडळी बाबांना नमस्कार करून व प्रसाद घेऊन पुन्हा आपापल्या मुक्कामास जेवण्याकरीता व विश्रांती घेण्यास जात. सकाळच्याप्रमाणे दुपारी चार नंतरही बाबांचा दरबार भरत असे. भक्तांना शिर्डी सोडण्यापूर्वी बाबांची परवानगी घ्यावी लागे. बाबांनी परवानगी दिली की, बाबा स्वतः भक्तांना आपल्या हाताने उदीचा प्रसाद देत. एकदा शिर्डी सोडण्यास परवानगी मिळाली की, त्या भक्तांना परत शिर्डीस राहता येत नसे. त्यावेळेस एक अनाथ विधवा बाई शिर्डीस येऊन बाबांच्या आश्रयाला राहिली होती. तिला आम्ही "बाबांची आई" असे म्हणत असू.

ती बाई 'राधाकृष्णा बाई' म्हणून ओळखली जाई. शिर्डीस येण्यास तिला कोणती परिस्थिती कारणीभूत झाली व ती शिर्डीस येऊन तिने आपल्या आयुष्याचे कसे सार्थक करून घेतले, ह्याबद्दल मला कै. सगुणराव व श्री. मार्तंड (कै. म्हाळसापतीचा मुलगा) यांच्याकडून जी माहिती मिळाली ती मी येथे देत आहे.

राधाकृष्णा बाई ही एक बाल विधवाबाई होती. आम्ही ज्यावेळेस शिर्डीत होतो त्यावेळेस तिचे वय सुमारे २५ ते ३० च्या घरात असावे, असे मला वाटते. ती उंचीने ५'-२" किंवा ५'-३" असावी. आई रंगाने गौरवर्णाची होती. तिचे कपाळ गोंदलेले होते. ती शुभ्र पांढरे ५ वारी पातळ परिधान करीत असे. बालवयातच वैधव्याची कुऱ्हाड तिच्या सुगंधीत व प्रफुल्लीत होत जाणाऱ्या आयुष्यांवर पडल्यामुळे तिच्या मनाला धक्का बसला व ती पुढील आयुष्याचा विचार करू लागली. अशी स्थिती प्राप्त झाली असता, आता काय करावे, कोठे जावे, पुढील आयुष्य कसे घालवावे अशा अडचणीत असताना तिच्या कानांवर बाबांची सत्कीर्ति ऐकू आली व तिने बाबांचे दर्शन घेण्याचे ठरविले. हाच क्षण तिच्या आयुष्यात भाग्याचा काल ठरला. तिने त्वरीत शिर्डीस जाण्याचा निश्चय केला व ती शिर्डीस येऊन तिने बाबांचे चरण धरले. बाबांचे चरण म्हणजे तीर्थाचे तीर्थ, गंगेची गंगा व पावित्र्याचे पावित्र्य. मग तिला पावन होऊन जाण्यास उशीर कसा लागेल? बाबांना तिने आपली कर्मकहाणी निवेदन करण्यापूर्वीच बाबांनी तिची परिस्थिती ओळखिली व तिला धीर दिला. बाबांचे अंतःकरण माऊलीचे होते. बाबांनी तिच्या

राहण्याची व खाण्यापिण्याची व्यवस्था करविली व तिला आईचे प्रेम दिले. तिचे शिर्डीत नवीन आयुष्य सुरू झाले. तिला बाबा "राधाकृष्णी" म्हणत. त्या मशिदीत कधीही येत नसत. मशिदीजवळ ज्या घरात श्री. अबदुल्ला बाबा राहात असत, त्या घरात अब्दुल्ला बाबा राहावयास येण्यापूर्वी ती राहात असे. आई बाबांच्या मशिदीपासून चावडीपर्यंतचा रस्ता रोज स्वतः झाडून स्वच्छ करीत असे. हा रस्ता बाबांच्या पादस्पर्शाने अगोदरच पुनीत झालेला होता. बाबांच्या वारंवार जाण्यायेण्याने ह्या रस्त्यावरचा मातीचा कण नि कण पवित्र झाला होता. त्यामुळे रस्ता झाडीत असताना जे पवित्र झालेले धुळीचे रजोकण तिच्या अंगावर उडत होते, त्यामुळे तिच्या मनावरील मलीनताही नाहीशी होऊन तिचे मन दिवसेंदिवस शुद्ध व पवित्र होत गेले. तिच्या आचार-विचारात आता आमूलाग्र बदल होत गेला. तिच्या आयुष्याला सत् विचारांची गती मिळाली. अहिल्या जशी श्री रामचंद्रांच्या स्पर्शाने उद्धरून गेली. कान्होपात्रा जशी श्री पांडुरंगाच्या चरणी लागल्यावर मुक्त झाली. तशी राधाकृष्णाआई बाबांच्या चरणी शरण आल्यामुळे निष्पाप होऊन पावन झाली. तिचे आयुष्य आता सद्गुरु सेवेस जाऊ लागले. हा संत महीमा आहे. बाबांकडे आलेला सर्व प्रसाद भक्त मंडळींना वाटण्याकरीता आईकडे येत असे. आमचे वास्तव्य शिर्डीत असेपर्यंत आई आमच्याकरीता प्रसाद राखून ठेवावयाची. आम्हांकडून कोणी आईकडे प्रसाद घेण्यास गेले नाही तर ती आमच्या वडीलांना हाक मारून प्रसाद देत असे. आईने आम्हां लहान मुलांना बाबांच्या चावडीजवळ असलेला एक मातीचा ढीग उपसण्याचे काम सांगितले होते व ते आम्ही नित्यनियमाने करीत असू. आईकडे दुसरीही कामे असत, परंतु त्यांची मला काही जाण नाही.

आमचे वास्तव्य शिर्डीत असेपर्यंत बाबा रोज आमच्या घरी भिक्षेला येत असत. आम्ही त्यावेळी राधाकृष्णा आईच्या घराच्या मागच्या बाजूस एका मोठ्या घरात राहात असू. बाबांची काकड आरती झाली की आमची आई घरी येई व स्नान करून बाबांकरीता रोज झुणका-भाकरी तयार करीत असे. बाबा आमच्या येथे भिक्षेकरीता आले असताना आम्हां भावाभावांमध्ये बाबांना भिक्षा घालण्याकरीता अहंमहीका लागायची. मग आम्ही एकेक दिवस आळीपाळीने बाबांना भिक्षा घालीत असू.

गावातील भिक्षा मागून झाल्यावर, बाबा मशिदीत परतत. मी स्वतः बाबा भिक्षा मागून मशिदीत परत येण्यापूर्वीच मशिदीत जात असे, व बाबांना धूनीसमोर कठड्याजवळ बसलेले पाहून बाहेर कठड्याजवळ जाऊन उभा राहायचा. उद्देश हा की बाबांनी काहीतरी प्रसाद द्यावा. बाबा मला "भाऊ" या नावाने हाक मारीत. कठड्याजवळ जाऊन उभे राहील्यावर, बाबांनी मला कठड्यावरून उचलून घ्यावे. थोडा वेळ मांडीवर बसवावे माझे नाक साफ करावे व थोडे लाड करून व तोंडात प्रसाद घालून, "जा भाऊ, आता खेळावयाला जा" असे म्हणावे. एकदा असा प्रसंग घडला की बाबांनी माझे लाड करून व नाक साफ करून मला प्रसाद दिला. प्रसाद घेऊन मी मशिदीच्या खाली उतरल्यावर श्री. माधवराव देशपांडेने (बाबांचा शामा) मला हाक मारली व खड्या आवाजाने म्हटले, "मुला इकडे ये." त्याप्रमाणे मी त्यांच्याजवळ जाऊन उभा

राहीलो. जवळ जाऊन उभा राहील्यावर ते म्हणाले, "तू फार घाणेरडा आहेस, तू बाबांजवळ गेलास म्हणजे बाबांना तुझे नाक साफ करावयास लागते. तरी तू यापुढे बाबांजवळ येत जाऊ नकोस." हे त्यांचे बोलणे ऐकून मी फार घाबरलो व दुसऱ्या दिवशी नित्यनियमाप्रमाणे मशिदीत गेलो. परंतु बाबांच्या जवळ जाण्याची तीव्र इच्छा असूनही मी बाबांपासून दूर खालीच उभा राहीलो. मी बाबांकडे रोजच्याप्रमाणे न गेल्यामुळे बाबांनी मला एका भक्ताकडून बोलावणे पाठविले. परंतु तेथे जवळच श्री. माधवराव देशपांडे उभे असल्यामुळे मी बाबांजवळ जाण्याचे टाळले. मला बोलावयास आलेला इसम परत गेला. तेव्हा बाबांनी त्याला परत माझ्याकडे पाठविले व तो येऊन मला उचलून बाबांजवळ घेऊन गेला. बाबांजवळ गेल्यावर बाबांनी मला उचलून घेतले, मांडीवर बसविले आणि विचारले, "कां भाऊ, आज तूं माझ्यावर रागावलास का? आज तू माझ्यापासून लांब दूर दूर कां पळतोस? हे बाबांचे प्रेमळ शब्द ऐकून मी बाबांस भीतभीत सांगितले कीं, 'बाबा, तो म्हातारा आहेना तो मला काल म्हणाला, ए मुला, तू फार घाणेरडा आहेस. तू बाबाजवळ येतोस आणि बाबांना तुझे नाक साफ करावे लागते. तरी तू यापुढे बाबांजवळ येत जाऊ नकोस.' ते असे म्हणाले मी भीतीने येण्याचे टाळले. श्री. माधवराव देशपांडे जवळच होते. त्यांना उद्देशून बाबा म्हणाले, "अरे शामा, तू जसा माझा मुलगा आहेस तसा भाऊही माझाच आहे. माझ्या मुलांचे मी करणार नाही तर कोण करणार? माझी मुले माझ्याजवळ येणारच. नको, त्याला असा रागावू नकोस" अर्थात त्या दिवसापासून मीही बाबांजवळ मन मानेल तसे जाऊ लागलो व देशपांडेही त्यानंतर काही बोलले नाहीत.

दुसरा एक प्रसंग. मी दुपारची आरती सुरू होण्यापूर्वी सभामंडपाच्या कडेस असलेल्या कठड्यावर चढलो होतो. बाबांनी हे पाहील्याबरोबर बाबा म्हणाले "अरे तो पोरगा कठड्यावरून पडेल त्याला खाली उतरवा व नंतर आरती सुरू करा." त्याप्रमाणे कोणीतरी मला कठड्यावरून खाली उतरविले व नंतर आरती सुरू झाली.

इ.स. १९१७ सालच्या कोजागिरीच्या पौर्णिमेच्या दिवशी बाबांच्या मशिदीत उत्सव साजरा झालेला मला आठवतो. त्यादिवशी मशिदीच्या सभामंडपात एक फोनोग्राफ लावला होता व भक्त मंडळी आनंद साजरा करीत होती. त्या दिवशी गावात आलेल्या सर्कशीतला हत्ती सर्कशीच्या मालकाने बाबांच्या दर्शनाला आणला होता.

श्री बाबांचा माझ्याशी वरील वागण्याचा अर्थ मला माझ्या आयुष्यात बराच काळ कळला नाही. परंतु जसजसा मी मोठा होऊ लागलो तसतसा मला बाबांच्या कृपेचा अनुभव येऊ लागला. आयुष्याची वाटचाल करीत असताना मला शिक्षण प्राप्त करून घेण्यासाठी येणाऱ्या अडचणी नोकरी मिळविण्याकरीता लागणाऱ्या वशिलेबाजीचा अभाव नोकरीत कायम होऊन पुढे प्राप्त होणाऱ्या पदोन्नती करीता येणारे व्यत्यय संसारातील इतर अडचणी ह्या सर्वांवर मात करून आयुष्यात मी जो यशस्वी झालो ते केवळ साईकृपेमुळेच. बाबांचा प्रेमळ व सहाय्यक हात मला मिळाला नसता तर मी ह्या जगात कोठे वाहत गेलो असतो, हे सांगणे कठीण आहे. त्यामुळे माझी पक्की खात्री झाली

आहे की बाबा माझ्या पाठीशी उभे आहेत. आयुष्यात हीच माझी कमाई. इ.स. १९१७ सालानंतर बाबांच्या हयातींत पुन्हा शिर्डीस जाण्याचा योग मला आला नाही. अर्थात शिर्डीस मी आजपर्यंत अनेकवेळा जाऊन आलो आहे, बरेच दिवस राहीलेला आहे व अजूनही जात येत आहे.

आता माझ्या वडीलांच्या मृत्यूविषयीची माहिती वाचकांच्याकरींता मी मुद्दाम देत आहे.

माझे वडील इ.स. १९२८ सालीं जानेवारीच्या पहिल्या आठवड्यात शिर्डीस बाबांच्या समाधीचे दर्शन घेण्याकरीता गेले होते. शिर्डीस गेल्यानंतर २ दिवसांनी ते साकोरी येथे श्री. उपासनी बाबांच्या दर्शनास गेले. श्री. उपासनी महाराज शिर्डीस खंडोबाच्या मंदीरात तप करीत असताना माझे वडील इ.स. १९१७ साली म्हणजे आमचे शिर्डीस वास्तव्य असताना श्री. उपासनी बाबांना रोज दुध पुरवित असत. त्यामुळे उपासनी महाराजांचा माझ्या वडीलांवर विशेष लोभ होता. श्री. उपासनी महाराजांचे दर्शन घेताक्षणीस श्री. उपासनी बाबा माझ्या वडीलांना म्हणाले की, "तू शिर्डीस फार राहू नकोस, लवकर घरी परत जा." लगेच वडील शिर्डीस परत आले. तेथे त्यांना ताप आला व तशा स्थितीत ते मुंबईस अंधेरी येथे घरी आले. अंधेरीस आल्यानंतर त्यांना डॉक्टरचे औषध सुरू केले. परंतु त्यांच्या प्रकृतीस काही उतार पडला नाही व शेवटी ह्या तापातच त्यांचा रविवार दिनांक १४.१.१९२२ रोजी पहाटेस ५.३० च्या सुमारास अंत झाला. मृत्यूपूर्वी ३ दिवस अगोदर ते बेशुद्धावस्थेत होते. परंतु अशा बेशुद्धावस्थेत असतानाच मृत्यूपूर्वी त्यांच्या मुखातून खालील शब्द अगदी स्पष्टपणे निघाले व नंतर लगेच त्यांची प्राणज्योत साईचरणी विलीन झाली.

१) ज्ञानेश्वराने गीतेवर केली टीका,
पुंडलिकाने विठ्ठल केला सखा, तसा हरीने साई केला सखा.

२) शिर्डी माझे पंढरपूर, साईबाबा रमावर,
शुद्धभक्ति चंद्रभागा, भाव पुंडलिक जागा
याहो, याहो, अवघे जन, करा मला बाबांना अर्पण ॥

बेशुद्धावस्थेत काढलेले हे त्यांचे शब्द ऐकून आमची सर्वांची मने आश्चर्याने थरारून गेली. आम्हांस असे वाटले की मनुष्य जीवंत असून शुद्धीत असताना त्याला भगवंताचे स्मरण राहते परंतु मनुष्य मृत्युपूर्वी बेशुद्धावस्थेत असताना व त्याला दुसऱ्या कशाचेही स्मरण राहात नसताना, त्याला फक्त आपल्या आराध्यदैवताचे स्मरण राहते, हे कसे घडते. ह्याचा मी पुष्कळ वर्षे विचार करीत असताना ह्या बद्दलचा खुलासा मला श्री ज्ञानेश्वरीच्या ८ अध्यायात (श्लोक ६ व श्लोक १४) सापडला. हे भगवत्गीतेतील श्लोक व ज्ञानेश्वरीच्या ओव्या मी वाचकांच्या माहितीकरींता खाली उदधृत करीत आहे.

भगवतगीता अध्याय ८ (श्लोक क्रमांक ६) :-

यं यं वापि स्मरन् भावं त्यजत्यन्ते कलेवरम् ।
तं तमेवैति कौन्तेय सदा तद् भाव भावितः ॥

अर्थ :- अथवा हे कुंतीपुत्रा, ज्या ज्या वस्तूचे स्मरण करीत मनुष्य अंतकाली देहाचा

त्याग करतो त्या त्या वस्तुप्रत तो सर्वथा (तिच्या स्मरणाने) तिच्या ठिकाणी चित्त एकाग्र झालेला असल्यामुळे जाणे.

ज्ञानेश्वरीच्या ओव्या :-

तेवि जिनेनि अवसरे। जे आवडो नि जीवी उरे। तेचि मरणाचिये मेरे फार हो लागे॥ ७४ ॥ आणि मरणीं जया जे आठवे। तो तेचि गतीते पावें। म्हणोनि सदा स्मरावें। मातेचि तुवां॥ ७५॥

भगवत्‌गीता, अध्याय ८ (श्लोक १४) :-

अनन्यचेताः सततं यो मां स्मरति नित्यशः।
तस्याहं सुलभः पार्थ नित्ययुक्तस्य योगिनः॥

अर्थ :- पार्था, जो सतत अनन्यचित्त होऊन नित्य माझे स्मरण करतो, त्या (माझ्याशी) निरंतर एकवटलेला योग्याला मी सुलभच आहे.

श्रीकृष्णाने (गीतेंत) म्हटले आहे की, माझ्या अनन्य आणि प्रेमळ भक्ताला त्यांच्या अंतकाळी घेराव घालतो व त्याच्या संसार विषयांच्या कल्पनेपासून रक्षण करून त्याला आत्मज्ञान देतो. म्हणून त्यास देहाचा त्याग करीताना क्लेश होत नाही. अशा भक्तांना मी माझ्याजवळ नेतो. बाबांनी (पूर्व अवतारी कृष्ण) हे वचन तंतोतंत खरे करून दाखविले आहे. हा आमचा जीवंत अनुभव आहे. ह्या योगाने भगवंताने आपले अदृष्य असलेले अस्तित्वच प्रगट केले आहे. असे आहेत आपले बाबा. त्यांचे आपण सतत स्मरण केले व त्यांचे सर्वकाळी नाम घेतले म्हणजे ते आपल्याजवळ राहातात म्हणून साईभक्तांनी त्यांचे सदा चिंतन करून आपले आयुष्य सार्थकी लावावे. असे होते माझे आई-वडील कीं ज्यांच्या पुण्यायीने व भाग्याने आम्हांस बाबांच्या दर्शनाचा, सहवासाचा व सेवेचा लाभ झाला. त्यांचे पुण्यस्मरण करून मी लेख पूरा करतो.

॥ हुकमाचा एक्का म्हणजे श्री साईबाबा ॥

— **सौ. कावेरी क्षीरसागर,**
दत्त सोसायटी, कदम निवास,
महाबळेश्वर.

माझ्या पतींना गेल्यावर्षी मधुमेहाचा त्रास सुरू झाला आणि रक्तातली साखर खूपच वाढली. तेव्हा दवाखान्यात चेक करायला गेले असताना तिथेच श्री साईबाबांना हाक मारली आणि सांगितले, की ह्यांच्या रक्तातली साखर नेहमीसारखी व्हावी. श्री साईवचनाप्रमाणे उठबशा केल्या आपल्या आणि दुधाचा पेला साईबाबांचा. शेवटी प्रयत्नाअंती साईश्वर, हा अनुभव आला. डॉक्टरांची साधी ट्रिटमेंट, ह्यांचे पथ्य आणि साईकृपा यामुळे ह्यांची साखर अगदी नॉर्मल झाली. पत्ते खेळताना ४ हुकुमाची पाने असली तरी हुकमाचा एक्का लागतोच. तसे आपल्या आयुष्याच्या पत्त्याच्या डावात साईबाबांचा आशीर्वाद हाच हुकूमाचा एक्का आहे.

श्री साईनाथांचा शरणार्थी

१२

लेखक : ब्रम्हीभूत स्वामी साईशरणानंद
अनुवादक : वि. बा. खेर

एकदा माझ्या खोलीसमोर मी काही साफसफाईचे काम करत होतो, तेथे चूल पेटवताना भगवद्गीतेच्या ११ व्या अध्यायातील चौथ्या श्लोकाची —

मन्यसे यदि तच्छक्यं मया द्रष्टुमिति प्रभो।
योगेश्वरं ततो मे त्वं दर्शयात्मानमव्ययम्॥

आठवण आल्याने मोठ्याने वारंवार बोलत होतो. या पंक्ति वारंवार बोलण्याचा हेतु विश्वदर्शनाची अभिलाषा होती हे तर स्पष्टच आहे. ईश्वरदर्शनाच्या ज्या इच्छेने मला शिरडीस आणले तीच इच्छा अर्जुनाने व्यक्त केली होती, व ही प्रार्थना शेजारच्या राधाकृष्णआईच्या कानावर घालून तिच्या द्वारा बाबांचे प्रभुदर्शन प्राप्त करण्याची होती.

त्याच रात्री स्वप्नात आनंदलहरीत आद्यशक्तीचे वर्णन ज्या श्लोकात आहे त्याच आकाराचे दर्शन झाले. भगवंतांनी अर्जुनाला विश्वरूप दर्शन घडवले ते हे नव्हते. बाबांचे दर्शन ज्या आकारात झाले त्याच आकारात, त्यांच्या संमतीने मंत्राची सुरुवात करताच त्या रूपाने सर्वत्र होई.

बृहतातील बृहत् व अणूंतील अणू रूपाने हा आकार त्या समयी दिसायचा. पण नंतर शिरडीत राह्यलो त्या दरम्यान बाबांचे तेज रूपाने विजेसमान दर्शन होई. फार उदासीनता वाटे तेव्हा बाबांचे ह्या रूपाने दर्शन होई व खिन्नता नष्ट होई. गूढ विषय जर समजत नसला तर या दर्शनानंतर लगेच समजे. ब्रम्हसूत्र ४ ते ६ मध्ये स्पष्ट सांगितले आहे की हा मानव विद्युत पुरुष आहे आणि तो साधकाला ब्रम्ह प्राप्त करून देतो. 'गमयति' — घेऊन जातो — शब्द आहे त्यावरून समजते की हा 'श्रुयमाण अमानव पुरुष' ज्याच्यात नेतृत्व आहे तोच श्री साईबाबा — भक्तांसाठी अवतरलेला, प्रकट झालेला अमानव पुरुष.

मी शिरडीत प्राणायामाचा अभ्यास करीत असे तो बाबांनी कसा थांबविला त्याची हकीकत पूर्वी येऊन गेली आहे. तरीसुद्धा प्राणायामाची हौस शमली नव्हती. मार्च १९१७ पासून १५ जानेवारी १९२१ पर्यंत मी अहमदाबाद येथे असताना योगानुशासन नावाचा प्राचीन ग्रंथ माझ्या वाचण्यात आला. रामशंकर त्रिपाठी त्याच्या गुरुकडून आसन, ब्रह्मदातण, नेती, नौली, धौती, बस्ती, प्राणायाम वगैरे शिकला होता. त्यांच्याकडून मी शिकावे का अशी बाबांकडे विचारणा केली असता त्यांनी होकार दिला. त्या क्रिया शिकण्याची सुरुवात मी ब्रह्मदातणाने केली. मीठाचे गरम पाणी एक दोन तांबे पिऊन, उत्तान आसन (पश्चिमोत्तान?) केल्याने कोठा साफ झाल्यानंतर ब्रह्मदातण म्हणजे वडाची पातळ साफ केलेली साल घशातून बेंबीपर्यंत उतरवून ती चांगली हलवण्याची - फिरवण्याची क्रिया काही काळ केल्यावर, रामशंकर जवळ त्याच्या गुरुने दिलेली सिद्ध धौती होती

ती सर्व घशातून उतरवून व शेवटचे टोक पकडून ठेवून, पुनः गरम पाणी पिऊन हळुहळू नाजुकपणे बाहेर काढण्याचा प्रयोग सुरू केला. पुष्कळ दिवस तो प्रयोग चालू ठेवला. धौती बाहेर येई तेव्हा तिच्यासह कफ-लाळ निघे. खालच्या टोकाचा भाग थोडा पिवळा झालेला असे त्यावरून ते पित्ताशयापर्यंत पोचते असे रामशंकरकडून समजले. या क्रियेने अशक्ति वाटू लागली कारण खाण्यापिण्यात दूध आणि पुरीविना काही नसे. शिवाय प्रमाणात मला या वस्तु घेता येत नसत. या सर्व क्रिया सुरू करण्यापूर्वी मोताच्या वैद्याने पाठविलेला साल मिश्री पाक तसेच रामशंकरने बनविलेल्या सालमिश्री पाक सेवनाने शरीरात चांगल्या प्रमाणात शक्ति आली होती व दाढीचे एक दोन पांढरे केस काळे पण झाले होते. परंतु ही क्रिया सुरू केल्यानंतर अशक्ति जाणवली व काळे झालेले दाढीचे केस परत पांढरे झाले, म्हणून रामशंकरच्या सल्ल्याने त्या क्रिया बंद केल्या. या क्रियांच्या दरम्यान नेती शिकविण्यासाठी रामशंकरला एक दोन वेळा विनंती केली. पण त्याने तिकडे कानाडोळा केल्याने ती गोष्ट तशीच राहिली. यानंतर अहमदाबादमध्ये प्लेगचा प्रादुर्भाव झाल्याने शाळा अनिश्चित मुदतीकरिता बंद झाली व मला रामशंकरकडे सरखेजला रहावे लागले. तेथे दुसरे काही काम नसल्याने प्राणायाम शिकविण्यास रामशंकरला सांगितले, व त्याने दाखविल्याप्रमाणे रोज सहा प्राणायामांना सुरुवात केली. रामशंकरने सांगितल्याप्रमाणे या अभ्यासाच्या मुदतीत थोडे तूप सेवन करण्याचे ठेवले. परंतु हे तूप मला पचेना व प्राणायामाचा विपरीत परिणाम दिसून आला. तिथपासून प्राणायाम करण्याचे सोडले ते कायमचेच. मी शिरडीत असताना बाबांनी मला प्राणायाम करण्यापासून थांबविले त्याचे हेच कारण असावे, हे मी वरील अनुभवाने समजलो. प्राणायामाच्या सर्व प्रकारची ओळख झाली पण करण्याचे थांबवले. क्वचितच सरदी, डोकेदुखी झाल्यास प्राणायाम प्रथम करीत असे तो प्रयोग सफल झाला नाही. एकदा डोळ्यांत जळजळ झाली असता, नासिकेवर नजर स्थिर केल्याने ती थांबली; परंतु या सर्व क्रियांचा माझ्या अध्यात्म प्रगतीशी फार संबंध दिसून आला नाही. उलट त्यांनी शरीर मनकेन्द्रित होण्याची भिती वाटली आणि बाबांची फार मर्जी किंवा मनःपूर्वक संपूर्ण संमती असल्याचे न वाटल्याने ह्या क्रियांना खीळ पडली ती कायमची.

इतक्या वर्षांनी म्हणजे १९५७ ऑगस्टमध्ये वरील बाबत लख्ख प्रकाश पडल्यासारखा वाटला. लहानपणी पुष्कळवेळा स्वप्नांत भीति वाटण्यासारखे देखावे दिसत, व मी कावळा होऊन उडून गेल्याने त्या भयातून वाचलो अशी अनेक वेळा स्वप्ने पडत. त्यावरून प्रथमपासूनच माझा विहंगम मार्ग आहे किंवा पूर्वजन्मीचा मी विहंगममार्गी आहे, हठयोगी मार्गी नव्हे, शुकदेवाचा मी अनुयायी, नामदेवाचा नव्हे, अशी आता खात्री पटते. १९१६ च्या आधीच बाबांकडून मला प्रथमपासूनच या प्रकारची सूचना मिळाली ते आता समजते. त्या वेळी बाबा प्रथम म्हणाले, "माझा हा बाबू कसा उडुं उडुं जात होता" ही विहंगममार्गाचीच सूचना आहे. "त्या रांडेने ह्याला चेतविले" ह्या शब्दांचा संबंध मी राधाकृष्ण आईकडे लावला. परंतु रांडेचा अर्थ माया असाच होता. १९५४ साली पूर्वाश्रमीचे वामन प्राणगोविंद पटेल यांनी १४-७-१९५३ रोजी स्वामी साईशरणानंद या

नावाने संन्यास घेतला. त्यांना ६-१-१९५४ रोजी जागृत अवस्थेत साक्षात भगवान शंकरांकडून महावाक्योपदेश मिळाला व तुझा दिक्षा गुरु शुकदेव आहे अशी जाणीव करून देण्यात आली. तुझ्या दीक्षागुरुचे नाव शुकदेव आहे असे बाबांनी सांगितले व आता वराहोपनिषदाचे ३३ ते ४४ पर्यंतचे श्लोक वाचून समजले की बाबांनी मला शुकाचा विहंगममार्ग सांगितला आहे. — वामदेवाचा यम वगैरे परिस्थितीनिगडित हठयोगाचा, योगाचा, सांख्यांचा किंवा सत्वयुक्त कर्मांचा पिपिलीकेचा कीडा मार्ग (धोपट मार्ग) सांगितलेला नाही.

अकरा महिन्यांच्या माझ्या शिरडीतील वास्तव्यात कधी कधी मला थोडा अधिक ताप येई, परंतु बाबांच्या कृपेने त्या वेळी असाच अनुभव येई की, जणू काय तापाशी आपला काही संबंध नाही. खोलीत चातुर्मासांत खूप पाणी गळे, चारी बाजूला पाणी पडे. सगुणरावांनी मला एक लाकडीफळी आणून दिली होती त्यावर मी पडून राही व तेवढीच जागा कोरडी असे. नंतर माझा बंधु वैकुंठ याने बाबांना पत्र लिहिल्यावरून बाबांनी मला घरी जाण्यास सांगितले. म्हणून मी तयार होऊन निघालो.

तुझ्या दीक्षागुरुचे नाव शुकदेव आहे असे बाबांनी सांगितले व आता वराहोपनिषदाचे ३३ ते ४४ पर्यंतचे श्लोक वाचून समजते की बाबांनी मला शुकाचा विहंगममार्ग सांगितला आहे; वामदेवाचा यम वगैरे परिस्थिती निगडित हठयोगाचा, योगाचा, सांख्यांचा किंवा सत्वयुक्त कर्मांचा पिपिलीकेचा कीडा मार्ग (धोपट मार्ग)

साई-शक्ती

विठ्ठल म्हणे कोणी
म्हणे कोणी दत्त
मारुती तो आहे
राम तोची सत्य

रुप त्याचे अनेक
परी माया एक
आईचं हृदय तेच
त्या साईची मी लेक

करु कशी भक्ती
द्यावी तीच बुद्धी
साई-साई नित्य गाई
द्यावी मज शक्ती

गीत-गाऊ बाबांचे
स्मरण करू साईचे
भय त्याची कुणाचे
ज्यासी रक्षण बाबांचे

— वैजु. प्र. हुल्याळकर
कलंगुट गोवा
४०३ ५१६.

खापर्डे यांची शिरडी दैनंदिनी

अनुवाद — साईनंद

रविवार १७-१२-१९११

आज प्रार्थनेनंतर मी साईमहाराजांना बाहेर जाताना पाहिले तसेच नंतर ते परत आलेलेही पाहिले. ते आज फार चांगल्या मनःस्थितीत होते. त्यांनी केलेल्या विनोदामुळे आज आमची भरपूर करमणूक झाली. आज मेघराज बेलाची पाने आणण्यासाठी बाहेर गेला होता तो काहीसा उशिरा आला म्हणून दुपारच्या भोजनास उशिर झाला. दुपारी मी हाजीसाहेब फाळके, डॉ. हाटे, श्री. शिंगणे आणि इतर काही यांचेबरोबर गप्पा मारीत बसलो. आज गोखले दूर गेले होते. संध्याकाळ होण्याच्या सुमारास मी मशिदीत गेलो परंतु साई महाराजांनी मला व माझ्या इतर मित्रांना लांबूनच नमस्कार करण्यास सांगितले. माझा मुलगा बळवंत याला मात्र जवळ बोलावून दक्षणा आणण्यास सांगितले. आम्ही बाबांना चावडीसमोर वंदन केले आणि रात्री पुन्हा शेजारतीचे वेळी. आज रात्री साई महाराज चावडीत झोपत आहेत.

माझा घसा आज कालच्या पेक्षा ठीक होता. प्रार्थनेनंतर मी श्री. शिंगणे, वामनराव पाटील व दरवेश साहेब यांचेबरोबर गप्पा मारीत बसलो. दरवेश साहेब कल्याणचे असून त्यांचे संपूर्ण नाव दरवेश हाजी महमद सादिक असे असावे. साई महाराजांना बाहेर जाताना व काही वेळानंतर ते मशिदीत आलेले मी पाहिले.

ते चांगल्या मनःस्थितीत होते आणि त्यांच्या पूजेला बरेच भक्तही आले होते. माझी पत्नीही आली होती. दुपारचे आरतीनंतर मी परतलो आणि भोजनानंतर हाजी साहेब, बापूसाहेब जोग व इतर मंडळी यांचेबरोबर गप्पा मारीत बसलो. संध्याकाळचे सुमारास आम्ही मशिदीत गेलो आणि साईमहाराजांजवळ बसतो तो संध्याकाळ जवळ जवळ झालीच असे समजून साई महाराजांनी आम्हाला निरोप दिला आणि आम्ही चावडीसमोर उभे राहून नित्याप्रमाणे त्यांना तेथून वंदन केले. निवासस्थानी आल्यावर भक्तांचे भजन ऐकत मी बसलो.

मंगळवार १९-१२-१९११

सकाळी मी लौकर उठलो. ताजेतवाने वाटले. प्रार्थना केली आणि मी सर्व दृष्टीने ठीकठाक आहे असे वाटते. मी अद्याप प्रार्थना करीत असतानाच साई महाराज केव्हाच बाहेर पडून गेले होते त्यामुळे मला त्यांचे दर्शन झाले नाही. नंतर मी मशिदीत गेलो व त्यांना उत्तम मनःस्थितीत असल्याचे पाहिले. ते म्हणाले, एक श्रीमंत मनुष्य होता त्याला पाच मुलगे व एक मुलगी होती त्यांनी आपल्या कौटुंबिक मालमत्तेची विभागणी केली. चार मुलांनी आपापला स्थावर व जंगम मालमत्तेचा वाटा घेतला. परंतु पाचव्या मुलाने व त्या एकुलत्या एक मुलीने आपला वाटा घेतला नाही. भुकेने व्याकुळ होऊन ती इकडे तिकडे भटकू लागली व शेवटी साईबाबा जवळ आली. त्यांचे जवळ जड